

Sakatin monimetalliesiintymän kaivoshanke

MATKAILUVAIKUTUSTEN ARVIOINTI 2024

FINAL 10.01.2025

FCG Finnish Consulting Group

Sisällysluettelo

1 Johdanto 1
2 Sodankylän matkailun nykytila 3
3 Vaikutusten arvioinnin toteutus 8
3.1 Tarkastelualue 8
3.2 Lähtötiedot ja arviointimenetelmät 8
3.3 Vaikutusten muodostuminen 9
3.4 Haastattelut 10
3.5 Vertailuanalyysi 11
3.5.1 Kittilä 11
3.5.2 Sotkamo 17
3.5.3 Sodankylä 22
4 Hankkeen vaikutukset matkailuelinkeinoon 26
4.1 Esiselvitys- ja suunnitteluvaiheen aikaiset vaikutukset 26
4.2 Rakentamisen aikaiset vaikutukset 27
4.3 Toiminnan aikaiset vaikutukset 28
4.4 Sulkemisen aikaiset vaikutukset 32
4.5 Yhteenveto vaikutuksista 32
Lähteet 37

LIITTEET

Haastattelurunko

Vertailuanalyysin haastattelurunko

Vertailuanalyysin tilastoaineistot (Rekisteröityjen yöpymisten kehittyminen matkan tarkoituksen mukaan Sodankylässä, Kittilässä ja Sotkamossa vuosina 1998-2023)

Esipuhe

Tämä asiakirja täydentää Sodankylän kunnan alueelle suunnitellun Sakatin monimetalliesiintymän kaivoshankkeen vuoden 2020 ympäristövaikutusten arviointiselostusta. Matkailuvaikutusten arvioinnin on laatinut FCG Finnish Consulting Group Oy AA Sakatti Mining Oy:n toimeksiannosta. Hankkeen työryhmään kuuluvat:

FCG Finnish Consulting Group Oy:n työryhmä		
		Koulutus ja kokemus alalta (vuosia), titteli; vastuualueet selvityksessä
Laitakari	Jari	YTM, johtaminen; eMBA (38 v.), johtava asiantuntija; projektipäällikkö, projektihallinta
Hirvonen	Vera	YTM, matkailututkimus (3 v.), matkailun asiantuntija; haastattelut, vaikutusten arviointi
Nissi	Markku	YTM, matkailututkimus (25 v.), johtava asiantuntija; vertailuanalyysi, vaikutusten arviointi
Toivanen	Taru	Insinööri (AMK) metsätalous (opisk.) (1 v.); porotalouden asiantuntija
Harju	Antti	Insinööri (AMK) Energia- ja ympäristötekniikka (2 v.); paikkatieto

1 Johdanto

AA Sakatti Mining Oy (Anglo American Oyj:n tytäryhtiö), suunnittelee hyödyntävänsä Sakatin monimetalliesiintymän malmivaroja Sodankylässä. Esiintymän tärkeimmät metallit ovat kupari ja nikkeli. Malmi sisältää myös kobolttia ja jalometalleja, kuten platinaa, palladiumia, kultaa ja hopeaa. Tunnettu mineraalivarasto sisältää noin 44 miljoonaa tonnia malmia. Yhtiö suunnittelee aloittavansa malmin louhinnan kapasiteetilla 1,25–2,2 miljoonaa tonnia vuodessa, mikä tekee kaivoksen elinkaaresta yli 20 vuotta. Louhinta on tarkoitus suorittaa maanalaisena kaivoksena. Rikastamo oheistoimintoineen sijoittuu maan päälle.

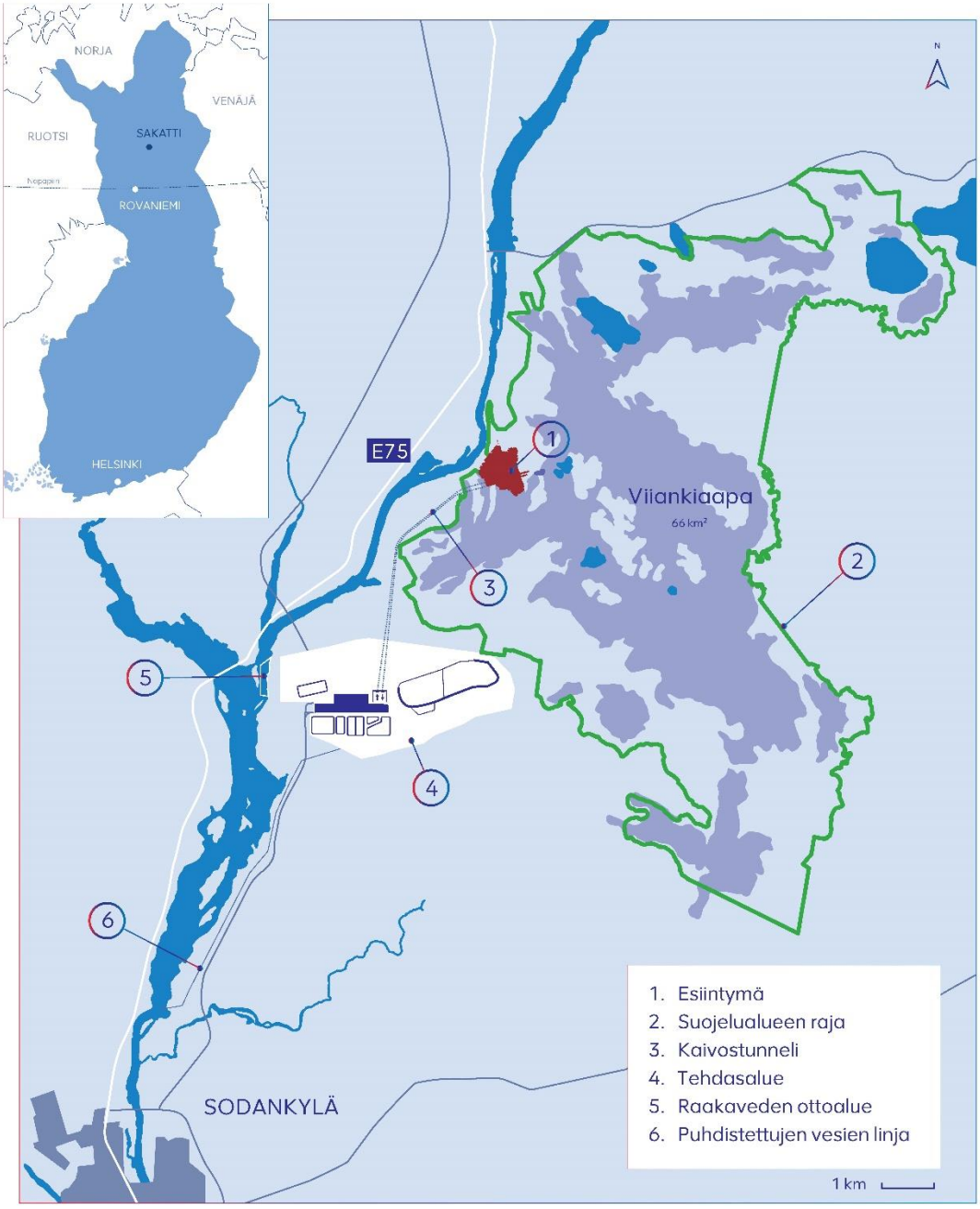
Sakatin kaivoshanke sijoittuu Sodankylän kuntaan, noin 15 km Sodankylän kuntakeskuksesta koilliseen. Hankealueen länsipuolella sijaitsee pohjoiseteläsuuntainen valtatie 4 (vt 4) sekä Kemijoen sivujokiin kuuluva Kitinen. Sattasen kylä on noin 2 km etäisyydellä hankealueesta länteen, Kitisen toisella puolella. Kaivoksen maanpäälliset toiminnot sijoittuvat Viiankiaavan etelä- ja länsipuolella sijaitsevalle Kuusivaaran tehdasalueelle. Kaivoksen ylijäämävesien purkupaikka tulee sijoittumaan Kitiseen. Idässä maanpäällinen hankealue rajautuu Natura 2000 -verkostoon kuuluvaan ja soidensuojeluohjelmalla suojeltuun Viiankiaapaan. Sakatin esiintymä sijaitsee suurimmaksi osaksi Viiankiaavan suon alla. Sakatin pääesiintymä sijaitsee lähimmillään noin 250 m syvyydellä maanpinnasta jatkuen aina 1 200 m syvyyteen.

Sakatin hankkeen vaihemaakuntakaavan laadinta on käynnissä ja kaavan valmisteluaineisto asetetaan julkisesti nähtäville vuoden 2025 alkupuolella samaan aikaan, kun päivitetty Natura-arviointi on toimitettu lausuntoja varten. Tämä matkailuselvitys on yksi valmisteilla olevan vaihemaakuntakaavan materiaaleista. Selvitystä hyödynnetään myöhemmin myös osayleiskaavoituksessa ja ympäristölupahakemuksessa. Matkailuselvitys laaditaan täydentämään vuonna 2020 laadittua ympäristövaikutusten arviointiselostusta ja vuonna 2023 laadittua YVA-selostuksen täydennystä.

Tässä selvityksessä tarkastellaan Sakatin monimetalliesiintymän kaivoshankkeen vaikutuksia Sodankylän matkailuelinkeinoon kaivoksen koko elinkaaren aikana. Kaivoshankkeen elinkaareen kuuluvat suunnittelu- ja esiselvitysvaiheen jälkeinen kaavoitus- ja luvitusprosessi, rakennusvaihe, kaivoksen toimintavaihe, sekä kaivoksen sulkeminen, jälkihoito ja -tarkkailu. Selvityksen vaikutusten arviointia varten on tehty katsaus olemassa olevaan kirjallisuuteen ja tutkimuksiin aiheesta, haastateltu Sodankylän kunnan alueen matkailuyrityksiä ja -organisaatioiden edustajia. Lisäksi laadittiin vertailuanalyysi vaikutusten arvioinnin tueksi, missä selvitetään jo olemassa olevien samankaltaisten kaivoksien ja matkailun yhteiseloa kohteissa, missä kaivostoiminta on alkanut sen jälkeen, kun matkailutoiminta alueella on jo ollut vakiintunutta.

AngloAmerican

Sakatti – tulevaisuuden kaivos

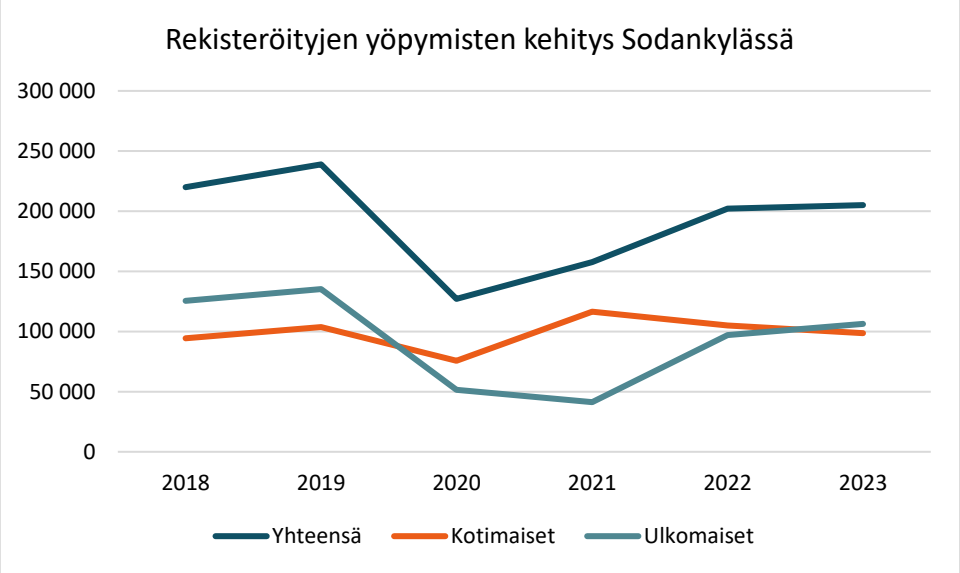

Kuva 1 Sakatin monimetalliesiintymän kaivoshankkeen havainnollistuskartta.

2 Sodankylän matkailun nykytila

Sodankylän matkailu perustuu Lapin puhtaaseen luontoon ja luonnonilmiöihin, maaperän rikkauksiin, eläviin kyliin ja tapahtumiin, sekä kulttuuriin (Visit Sodankylä). Koko Sodankylää yhdistävät teemat ovat luonnonilmiöt kahdeksana eri vuodenaikana, tiede ilmiöiden ja maaperän rikkauksien takana, maaperän rikkaudet, kuten kulta ja ametistit, puhdas luonto, sekä aidot lappilaiset elämykset ja kulttuuri, kuten sotahistoria, perinteet, tapahtumat ja saamelaiskulttuuri. Sodankylä markkinoi itseään rikkoumattoman rauhan, kulta- ja erämaiden alueena.

Sodankylässä kirjattiin vuonna 2023 noin 204 954 yöpymistä, joista 106 468 oli ulkomaisia yöpymisiä. Matkailijamäärät ovat kasvaneet tasaisesti koronapandemian laskun jälkeen, mutta eivät aivan ole yltäneet vuoden 2019 tasolle, jolloin yöpymisiä oli yhteensä 238 907. (Tilastokeskus, 2024a) Kansainvälisten matkailijoiden osuus Luostolla on ollut selkeässä kasvussa viime vuosina ja kotimaisten matkailijoiden osuus koronavuosien jälkeen pienessä laskussa. (Kuva 2) Eniten kansainvälisiä matkailijoita saapui Englannista, Ranskasta ja Saksasta. (Tilastokeskus, 2024a) Vuonna 2023 Sodankylässä oli 2 200 rekisteröidyn majoituksen vuodepaikkaa ja majoitusmyynti oli 17,8 miljoonaa euroa (Visitory, 2024).

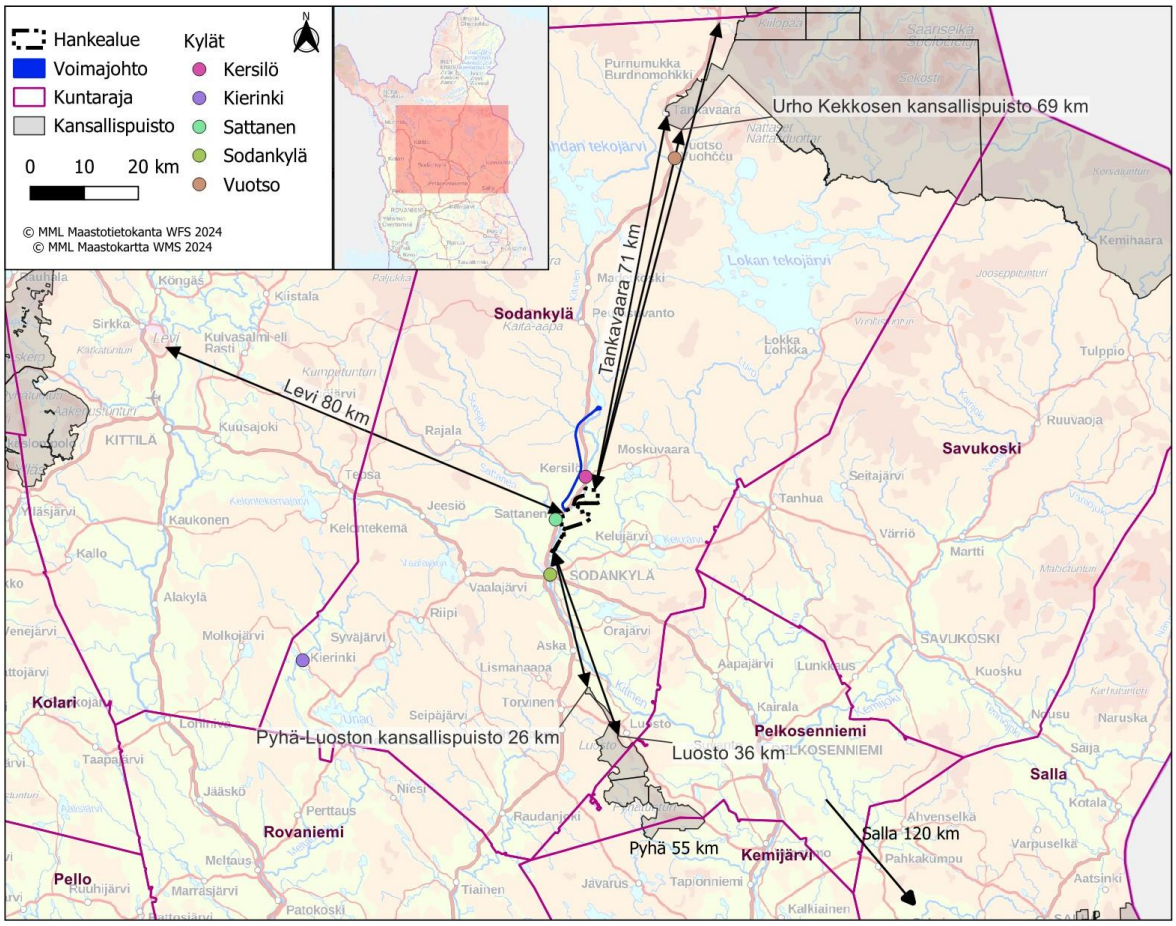

Kuva 2 Rekisteröityjen yöpymisten kehitys Sodankylässä vuosina 2018–2023 (Tilastokeskus, majoitustilasto).

Lapin ammattikorkeakoulun tuottaman selvityksen mukaan matkailun välitön tulo Sodankylässä vuonna 2019 oli hieman yli 60 miljoonaa euroa. Matkailun välitön työllisyysvaikutus vuonna 2019 oli yhteensä 340 henkilötyövuotta, josta suurin osa muodostui majoitus- ja ravitsemistoimialalla. Toimialan kokonaistyöllisyys oli lähes yhtä suuri, kuin vähittäiskaupan ja liikenteen työllisyys yhteensä. (Satokangas, 2021) Matkailutuloa ja -työllisyyttä tarkasteltaessa toimialat jaetaan majoitus- ja ravitsemustoimintaan, polttoaineen myyntiin ja vähittäiskauppaan, henkilöliikennepalveluihin,

sekä virkistys- ja muihin palveluihin. Yleisesti ottaen suurin osuus matkailutulosta tulee majoitus- ja ravitsemustoiminnasta, mutta myös vähittäiskaupan osuus matkailutulosta korostuu.

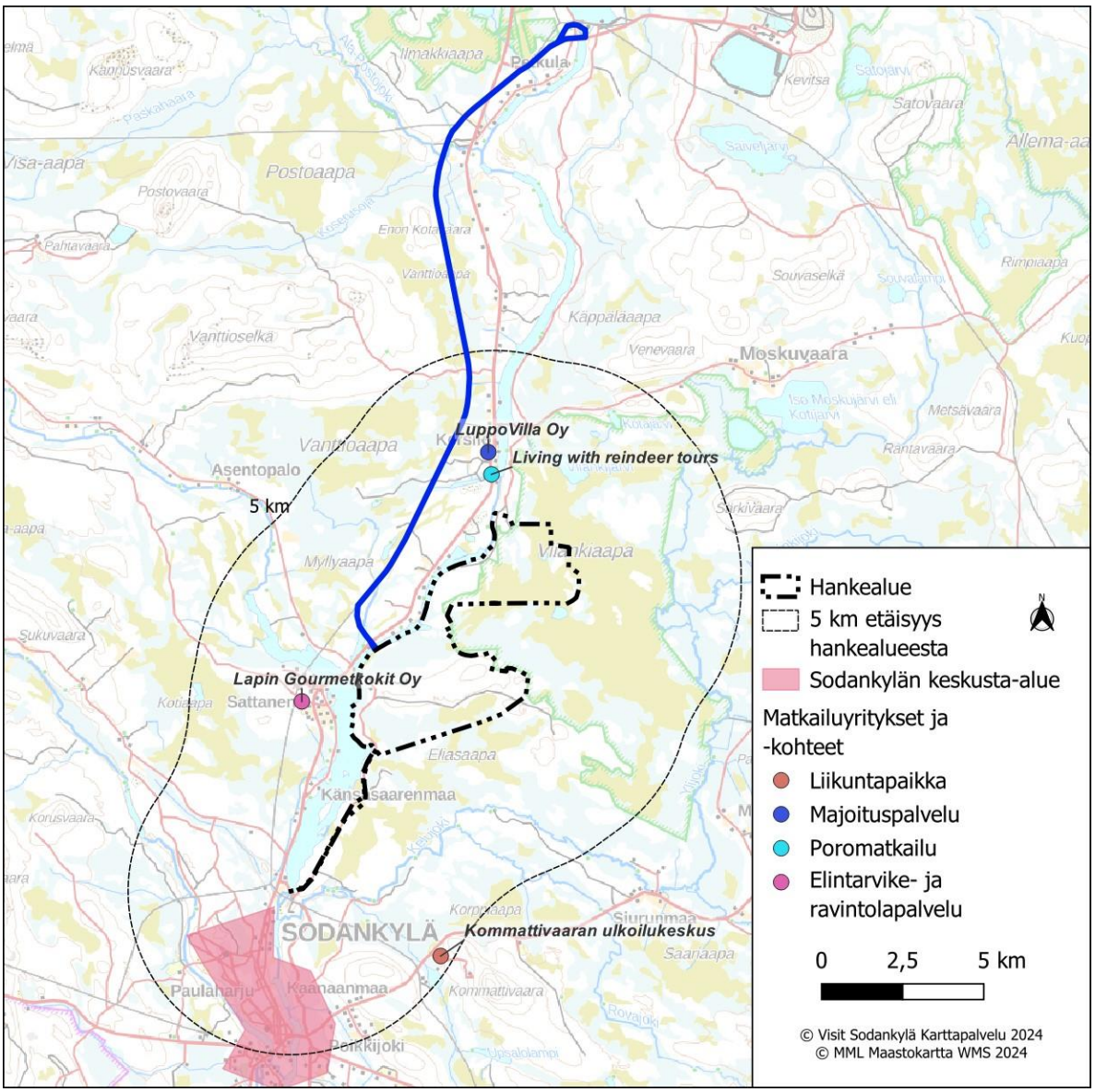
Matkailutarjonta ja kohteet ulottuvat eri puolille Sodankylää. Sodankylän matkailun master planissa kehitettävät alueet on jaettu neljään eri alueeseen; Sodankylän kirkonkylä, Luosto, Pohjois-Sodankylä ja Kylät. Pohjoinen Sodankylä käsittää muun muassa Tankavaaran ja Kakslauttasen. (Kuva 3) Jokaisella alueella on oma erityispiirteensä, kehittämistarpeet sekä toimenpiteet. Master Plan on Sodankylän kunnan strateginen matkailun kehittämissuunnitelma, joka ohjaa matkailun kehittämistä kunnassa. Sodankylän matkailun Master Planin laati FCG Finnish Consulting Group Sodankylän kunnan toimeksiannosta yhdessä alueen toimijoiden kanssa. (FCG, 2022)

Kuva 3 Sodankylän matkailukohteet.

Kirkonkylä, eli Sodankylän kuntakeskusta sijaitsee noin 15 kilometriä hankealueesta. Kirkonkylän matkailuyritykset sijaitsevat lähimpänä hankealuetta. Matkailu kirkonkylällä on vielä pienimuotoista, mutta tarjoaa monipuolisen yhdistelmän kulttuuria, luonnonkauneutta ja perinteistä elämäntapaa, mitkä tekevät kuntakeskuksesta potentiaalisen matkailukohteen. Kirkonkylän kulttuuritarjonta koostuu käyntikohteista ja tapahtumista. Kirkonkylän käyntikohteita ovat Museo-galleria Alariesto ja vanha kirkko. Kirkonkylän tapahtumista tunnetuin on Sodankylän elokuvajuhlat. Kuntakeskuksessa tai sen lähialueilla ei ole ohjelmapalvelutoimintaa, eli ohjattuja safareita tai aktiviteettejä matkailijoille, paitsi poromatkailuyrityksen toiminta. Keskustan hotellien majoittujat koostuvat

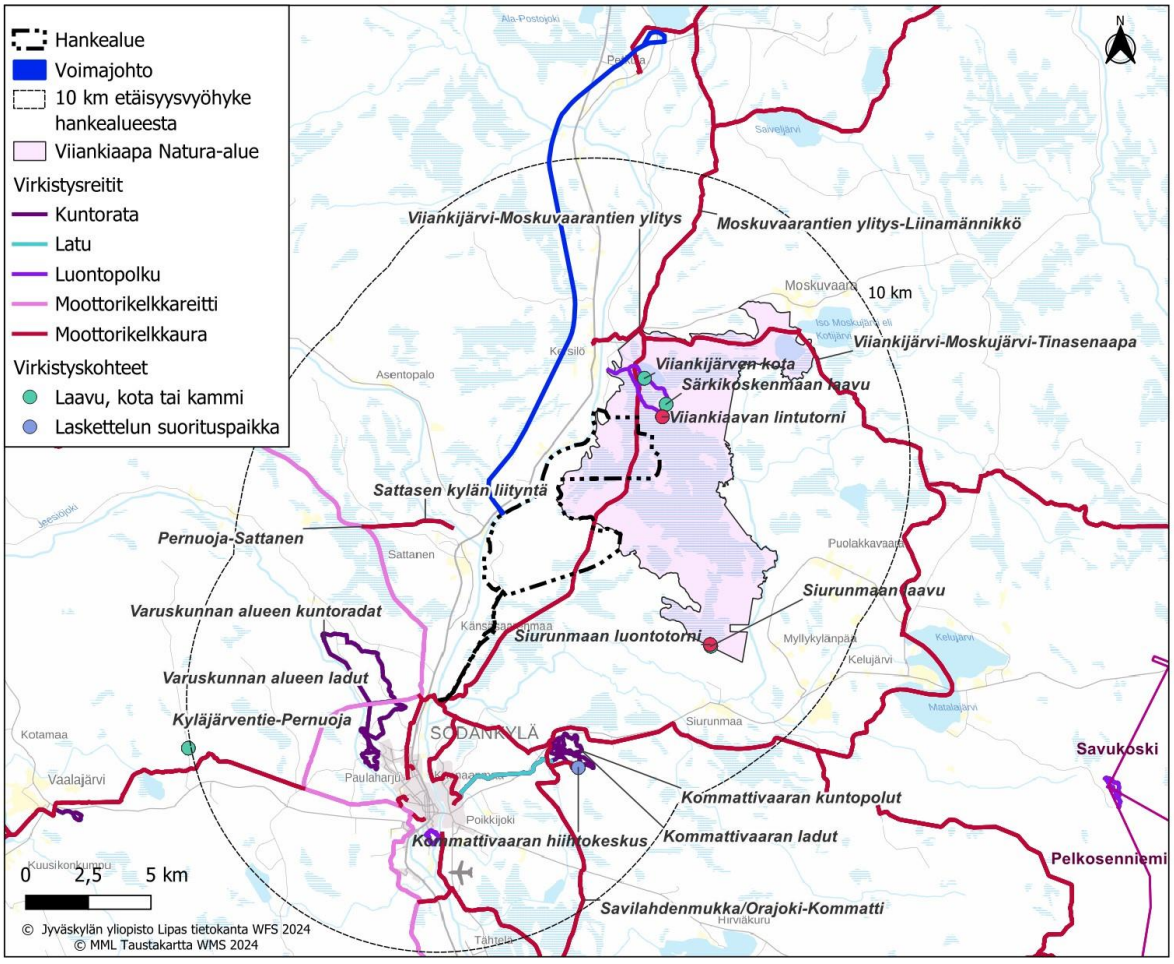
suurimmaksi osaksi työmatkailijoista, vaikka ulkomaalaisia vapaa-ajan matkailijaryhmiäkin on ja niiden osuutta pyritään kasvattamaan. Kasvaneen kysynnän vuoksi Hotelli Sodankylän hotellia ollaan parhaillaan laajentamassa. Alla olevassa kartassa näkyy kuntakeskuksen palvelukeskittymä keskusta-alueella, missä suurin osa yrityksistä toimii ja sijoittuu. Kuvassa näkyvät myös yksittäiset yritykset hankealueen lähistöllä (kuva 4). Kuntakeskuksessa toimii majoitus- ja ravintolapalveluita tarjoavia yrityksiä, leirintäalue, sekä muita palvelualojen yrityksiä.

Kuva 4 Hankealueen lähimmät matkailuyritykset ja -alueet.

Kirkonkylän profiilia pyritään kirkastamaan, ja keskeisinä kehittämiskohteina ovat ohjelmapalveluiden, sekä reittien kehittäminen. Maaliskuussa 2024 alkaneessa Sodankylän lähireittien kehittäminen -hankkeessa laaditaan reittien kehittämis-, kunnostamis- ja opastesuunnitelma, sekä järjestetään luontomatkailun kehittämisen, ja tuotteistamisen teemoja mukaileva valmennus, jonka tavoitteena on laajentaa alueellista luontomatkailuosaamista ja sen myötä kehittää alueen kansainvälistä

vetovoimaa ja ostettavuutta. Hanke päättyy helmikuussa 2026. (Sodankylän kunta, 2024a) Hankkeessa kehitetään Sodankylän kuntakeskuksen lähireittejä esimerkiksi Kommattivaaran suunnalla. Hankkeessa ei kehitetä Viiankiaavan reittejä, sillä niitä hallinnoi Metsähallitus. Viiankiaavan soidensuojelualuetta ei käytetä ohjelmapalvelutoimijoiden tai muiden matkailutoimijoiden toimesta. Reiteillä käy omatoimimatkailijoita. Vuonna 2018 kävijämäärä kohteessa oli noin 2 500. Kuvassa 5 on esitetty lähialueen reitit sekä Viiankiaavan sijainti kartalla. Lisäksi syyskuussa 2023 alkaneessa Tiedekeskus Auroran esiselvityshankkeessa selvitetään Sodankylään toteutettavan, matkailun vetonaulana toimivan kansainvälisen tiedekeskuskokonaisuuden, Aurora-tiedekeskuksen, tarve ja edellytykset ja luodaan keskukselle konsepti. (Sodankylän kunta, 2023).

Kuva 5 Lähialueen reitit (Metsähallitus Retkikartta.fi ja Jyväskylän yliopisto, 2024 Lipas.fi).

Kuntakeskuksessa tai hankealueen lähiympäristössä ei ole kalastusmatkailua. Kalastusmatkailuna käsitetään ne elinkeinonharjoittajat, jotka saavat toimeentulonsa kalastusmatkojen järjestämisestä. Visit Sodankylän mukaan omatoimimatkailijalle parhaat kalapaikat ovat Lokan ja Porttipahdan tekojärvet, jotka sijoittuvat noin 70 kilometriä kirkonkylältä pohjoiseen. Lisäksi keskustaan Jeesiöjoen rantaan on rakennettu esteetön kalastuspaikka. (Visit Sodankylä, 2024)

Sodankylän **elinvoimaiset kylät** muodostavat oman sisältönsä osana Sodankylän matkailutarjontaan. Lähimpänä Sakatin kaivosaluetta sijaitsevat Kersilön ja Sattasen kylät, joissa on pienimuotoista

matkailutoimintaa. Sattasessa järjestetään porokisat, joita markkinoidaan myös matkailijoille. Sattasessa toimii myös Kitisen rannassa tilausravintola ja sauna. Kersilössä vt 4:n länsipuolelle noin 1,9 kilometrin etäisyydellä hankealueesta sijaitsee maaseutumajoitusta tarjoava yritys ja poromatkailuyritys noin 1,2 kilometrin etäisyydellä hankealueesta. Kieringissä järjestetään majoitus-, kokous- ja ravintolapalveluita ja erilaisia aktiviteettejä ja retkiä tilauksesta. Kierinki sijaitsee noin 70 kilometriä kuntakeskuksesta Kittilään eli länsi-lounaaseen päin. Saamelaiskylä Vuotso sijaitsee noin 90 kilometriä keskustataajamasta pohjoiseen päin. Muissa Sodankylän kylissä matkailutarjonta perustuu kylätoimintaan, tapahtumiin, loma-asukkaisiin sekä osassa pienimuotoiseen majoitustoimintaan.

Luosto sijaitsee runsaan 40 kilometrin etäisyydellä hankealueesta etelään. Luosto on osa Pyhä-Luoston matkailukeskusta yhdessä Pyhän kanssa. Pyhä-Luoston kansallispuisto sijaitsee aivan Luoston hiihtokeskuksen kyljessä ja on Suomen viidenneksi suosituin kansallispuisto 217 400 kävijällä vuonna 2023 (Metsähallitus, 2024). Luostolla yhdistyvät ainutlaatuinen luonto ja monipuoliset aktiviteetit erityispiirteenä luonnonilmiöt ja geologia. Alue on tunnettu paitsi kansallispuistosta, mutta myös hiihtokeskuksesta, ametistikaivoksesta sekä idyllisestä kelomökkikylästä. Majoitustarjonta koostuu vuokramökeistä ja korkeatasoisesta hotelli- ja elämysmajoituksesta. Luoston brändin, Tähtien erämaa, alle konseptoidaan ympäröivä luonto, luonnonilmiöt, aktiviteetit ja reitit.

Luoston matkailun kehittämisessä avainasemassa ovat asuntojen rakentaminen ja saavutettavuus. Sodankylän kunta tukee kehittymistä edistämällä vakituista asumista Luostolla ja tukemalla bussiliikennettä. Alueen matkailua kehitetään aktiivisesti Visit Pyhä-Luoston toimesta, sekä erilaisten hankkeiden ja matkailuyritysten toimenpiteiden kautta. Tällä hetkellä alueella on käynnissä tammikuussa 2024 alkanut Ympärivuotista nostetta Pyhä-Luostolle reitistöjä kehittämällä -suunnittelu- ja investointihanke. Tavoitteena hankkeessa on kehittää alueen matkailuinfrastruktuuria erityisesti helposti saavutettavien lähi- ja ympyräreittien osalta, ja luoda mahdollisuuksia uuden yritystoiminnan syntymiselle alueelle, sekä laajentaa olemassa olevien pienyritysten palvelutarjontaa reitistöinfrastruktuurin kehittymisen myötä. Hanke päättyy vuoden 2025 loppuun mennessä. (Sodankylän kunta, 2024b)

Pohjois-Sodankylän kohteita ovat Urho Kekkosen kansallispuisto, Sompion erämaa, Kakslauttanen ja Tankavaaran kultakylä kultamuseoineen, jotka ovat vahvoja ja vetovoimaisia kohteita. Kohteet tarjoavat matkailijoille laajan valikoiman majoitusvaihtoehtoja ja ohjelmapalveluita luonnossa ympärivuotisesti. Kesäisin tai sulan maan aikaan aktiviteetteihin kuuluvat mm. kalastus-, melonta-, koskenlasku- ja patikointiretket, hevos- ja koiravaljakkosafarit, kullanhuuhdonta, sekä patikointi ja pyöräily. Talvisin aktiviteetteihin kuuluvat mm. poro-, moottorikelkka- ja koiravaljakkosafarit, pilkkiretket, lumikenkäily ja revontulibongaus. Ohjelmapalvelut sijoittuvat kohteiden ympäristöön, kansallispuistoon, ja Saariselän, sekä Inarin suuntaan. Tavoitteena on kehittää alueen reitistöjen saavutettavuutta ja ohjelmapalveluiden edellytyksiä, sekä vahvistaa kultamuseota kohteena. Pohjoisen matkailukohteet sijaitsevat lähimmillään noin 70 km hankealueesta.

Sakatin monimetalliesiintymän kaivoshanke on tuonut Sodankylään yritysmatkailua vierailijoiden ja työntekijöiden muodossa. Yhtiö käyttää Sodankylän alueen majoituspalveluita, kaupan palveluita, sekä virkistäytymiseen liittyviä palveluita. Kysyntä matkailupalveluihin on käynnistynyt jo varhaisessa kaivoshankkeen tutkimus- ja selvitysvaiheessa ja se on jatkunut myöhemmin

suunnitteluvaiheessa. Vuonna 2023 Sakatin kaivoshanke käytti kokonaisuudessaan rahaa Sodankylän palveluihin 721 740 €.

3 Vaikutusten arvioinnin toteutus

Vaikutusten arviointi toteutettiin FCG Finnish Consulting Group asiantuntijoiden toimesta syys-lokakuussa 2024. Vaikutusten arviointi toteutettiin asiantuntija-arviona perustuen julkisesti saatavilla oleviin tutkimuksiin ja tietoon aiheesta, ympäristövaikutusten arviointiselostuksen tuloksien, tehtyjen haastatteluiden ja vertailuanalyysin perusteella. Tässä kappaleessa on esitetty tarkemmin arvioinnissa käytetyt lähtömateriaalit ja menetelmät.

3.1 Tarkastelualue

Hankealueena käsitellään aluetta, jonka sisälle hankkeen pääasialliset fysikaaliset vaikutukset kohdistuvat ja jossa kaivoksen rakentaminen tapahtuu. Hankealueeseen kuuluvat niin maanalaiset kuin maanpäällisetkin toiminnot, voimalinja, ylijäämävesien purkupaikkojen sijainnit, kaksi yhdystietä; eteläinen ja pohjoinen yhdystievaihtoehto.

Vaikutusalue matkailuvaikutusten osalta on aluetta, jolla ympäristövaikutuksen arvioidaan ilmenevän. Sakatin kaivoshankkeen ympäristövaikutusten ei arvioida yltävän Sodankylän kunnan pohjois- tai länsiosien matkailupalveluihin. Ympäristövaikutusten lisäksi vaikutukset matkailuun voivat olla moniulotteisempiakin, kuten esimerkiksi imagovaikutukset, jotka voivat ulottua koko Sodankylän matkailulle tai jopa laajemmin. Tässä selvityksessä tarkastellaan vaikutuksia koko Sodankylän matkailuun, niin hankealueen lähialueen matkailuun, kuin kauempanakin sijaitseviin kohteisiin.

3.2 Lähtötiedot ja arviointimenetelmät

Hankkeen vaikutuksia Sodankylän matkailutoimintaan on arvioitu huomioimalla hankealueen lähistön matkailutoiminta, sekä laajemmin Sodankylän eri matkailukohteet. Arvioinnissa on huomioitu hankkeen mahdollisesti aiheuttamia vaikutuksia näiden kohteiden maisemakuvaan tai luonteen muutoksiin, ja miten nämä muutokset mahdollisesti vaikuttavat matkailukohteisiin ja matkailukäyttäytymiseen vaikutusalueella.

Hankkeen vaikutuksia matkailuun on arvioitu asiantuntija-arviona olemassa olevien lähtötietojen ja arviointimenettelyn aikana kerättyjen tietojen perusteella. Arvioinnin lähtötietoina on käytetty tietoja Sodankylän matkailun tilasta, tutkimuksia aiheesta ja hankkeen muiden vaikutusmekanismien vaikutusarviointien tuloksia, kuten vaikutukset maankäyttöön, maisemaan, luontoon, äänimaisemaan, valo-olosuhteisiin sekä pölyvaikutuksiin.

Vaikutusten arvioinnin tueksi toteutettiin haastatteluita matkailuyrityksille ja vertailuanalyysi toteutuneiden kaivoshankkeiden vaikutuksista matkailuun kyseisillä paikkakunnilla. Haastattelut toteutettiin elo-syyskuussa 2024 matkailuyrityksille ja -toimijoille. Vertailuanalyysissä kerättiin tietoa jo toteutuneista kaivoshankkeista matkailukohteiden lähistöllä, ja miten matkailuelinkeinon ja

kaivostoiminnan yhteiselo on sujunut kaivoksen toteuttamisen jälkeen. Yhteenveto haastatteluista ja selvityksestä on esitetty luvuissa 3.4 ja 3.5.

3.3 Vaikutusten muodostuminen

Vaikutusten tunnistamiseen ja muodostumiseen on hyödynnetty matkailukohteen kilpailukykyisyyden mallia (Crouch 2007) mukaillen. Mallin avulla voidaan huomioida matkailukohteen rakentumisen tärkeimmät osatekijät kilpailukyvyn varmistamisessa. Mallin attribuutit jaetaan maantieteellisiin tekijöihin, kulttuuriin ja historiaan, rakennettuun ympäristöön, aktiviteetteihin, tapahtumiin, viihdepalveluihin, infrastruktuuriin, saavutettavuuteen, imagoon sekä asemointiin ja brändiin. Tässä selvityksessä matkailun vaikutukset jaettiin seuraaviin osatekijöihin:

- matkailuimagoon, asemointiin ja brändiin;
- matkailutuotteisiin ja -palveluihin (ohjelmapalvelut, luontoaktiviteetit, kulttuuri ja historia, luonto ja sen ilmiöt, maisema);
- matkailukysyntään ja palveluiden käyttöön;
- matkailun rakennettuun toimintaympäristöön (muun muassa reitit, luontokohteet ja palveluinfrastruktuuri)
- matkailun kehittämiseen ja edistämiseen (mm. matkanjärjestäjäyhteistyöhön ja saavutettavuuteen, matkailuinvestointien edistämiseen, olemassa olevien ja uusien yritysten kehittymiseen ja sijoittumiseen) sekä
- matkailutuloon ja -työllisyyteen kunnassa.

Näihin osatekijöihin vaikuttavat kaivostoiminnan seikat voivat muodostua melu-, pöly- ja maisemavaikutuksista. Myös valosaaste voi vaikuttaa etenkin revontulimatkailuun. Vaikutukset imagoon riippuvat suurelta osin siitä, miten matkailijat subjektiivisesti kokevat kaivokset. Tähän vaikuttavat suhtautuminen ympäristöön ja kaivoksiin yleensä. Imagoon kohdistuvat kielteiset vaikutukset voivat pahimmillaan heikentää alueen uskottavuutta, esimerkiksi erämaisena matkakohteena tai luontomatkailukohteena. Kaivosyhtiö käyttää muun muassa majoitus- ja ravitsemuspalveluita hankkeen elinkaaren aikana, mikä voi vaikuttaa myönteisesti alueen elinkeinotoimintaan ja sitä kautta matkailuun.

Matkailun erilaiset ohjelmapalvelut ja aktiviteetit sijoittuvat matkailukeskuksien lisäksi usein ympäröivään maastoon ja matkailijoita voidaan kuljettaa kauemmas majoituskohteesta. Jos hankealueen läheisyydessä harjoitetaan ohjelmapalvelutoimintaa tai on muuta reittien infrastruktuuria, jota esimerkiksi omatoimimatkailijat käyttävät, voivat yritykset joutua mukautumaan tilanteeseen ja etsimään uusia alueita ohjelmapalvelutoimintaan. Uusien alueiden löytäminen matkailutoimintaan voi olla haastavaa. Tällöin kaivos voi vaikuttaa suoraan matkailutuotteisiin ja -palveluihin niitä haittaavalla tavalla.

3.4 Haastattelut

Haastatteluja Sodankylän matkailutoimijoille toteutettiin yhteensä yhdeksän kappaletta elo-syyskuussa 2024. Haastatteluissa kysyttiin Sakatin monimetalliesiintymän kaivoshankkeen mahdollisia vaikutuksia matkailuun, toimijoiden omaan toimintaan, ja laajemmin Sodankylän matkailuun. Alla on esitetty yhteenveto haastatteluiden tuloksista.

Haastatteluissa nostettiin esille kaivostoiminnasta koettuja hyötyjä matkailutoimialalle ja toisaalta myös huolia mahdollisista vaikutuksista. Yleisesti ottaen haastateltavat kokivat Sakatin monimetalliesiintymän kaivoshankkeen mahdolliset vaikutukset matkailuelinkeinoon kokonaisuudessaan vähäisiksi kaivoksen sijainnin takia. Mahdollisten kielteisten vaikutusten todettiin kohdistuvan kaivoksen lähialueille ja siellä toimiviin yrityksiin, mutta myös myönteisten vaikutusten todettiin kohdistuvan eniten kuntakeskukseen.

Haastateltavien näkemykset mahdollisista vaikutuksista eri osa-alueittain:

Vaikutukset matkailutuotteisiin ja -palveluihin jää haastateltavien mukaan vähäiseksi kaukaisen sijainnin vuoksi, lukuun ottamatta lähialueen toimintaa mihin kaivoksen arvioidaan vaikuttavan alueen luonnontilaisuuteen ja -rauhaan. Myös mahdolliset valohaitat ja niiden vaikutukset pimeän taivaan konseptiin ja revontulimatkailuun nostettiin esille.

Matkailun rakenteille kuten reiteille ei koettu olevan haittaa. Hankealueella osittain kulkevaa moottorikelkkauraa käytetään pitkän matkan safareihin, mutta käytettävissä on muitakin uria ja reittejä ja toiminta voidaan siirtää niille, tai reitin uudelle linjaukselle. Viiankiaavalle ei viedä matkailijoita, mutta alueella liikkuu satunnaisesti omatoimimatkailijoita. Malminetsintä Viiankiaavalla ja lähialueilla on koettu paikoin vaikuttaneen kielteisesti lähialueella sijaitsevan matkailuyrityksen toimintaan.

Haastateltavat eivät pääosin kokeneet Sakatin kaivoshankkeen vaikuttavan **matkailukysyntään** koska suuret matkailukeskukset sijaitsevat kaukana, ja kaivos ei olisi matkailijoiden näkyvissä. Yksittäisiä kielteisiä vaikutuksia mainittiin kuitenkin liittyen Sodankylän kirkonkylän ja sen lähialueiden kehityksen mahdolliseen estymiseen kaivoshankkeen vuoksi, sekä luontoon kohdistuvista ympäristöhaitoista, jotka voisivat heikentää alueen imagoa ja vaikuttaa matkailukysyntään.

Vaikutukset imagoon huolestuttivat haastateltavia eniten. Mahdolliset imagohaitat koettiin mahdollisiksi siinä tapauksessa, jos kaivostoiminnasta johtuvia ympäristövahinkoja tapahtuisi. Myös mahdollisuus uusien kaivosten avaamisesta, sekä aktiivinen malminetsintä koettiin haasteena matkailulle ja alueen imagolle. Vastaajat arvioivat, että mahdollinen imagohaitta voisi vaikuttaa etenkin suomalaisten matkailijoiden mielipiteisiin ja asenteisiin. Kansainvälisten matkailijoiden asenteisiin mahdollisen imagohaitan ei välttämättä nähtäisi vaikuttavan.

Matkailutulolle ja työllisyydelle kunnassa haastateltavat kokivat jo olemassa olevan kaivoksen ja Sakatin kaivoshankkeen vaikuttaneen myönteisesti Sodankylän kunnan elinvoimaan. Majoitus- ja

ohjelmapalveluyritykset ovat hyötyneet kaivosalan työntekijöiden majoittumisesta alueella, sekä kokous- ja ohjelmapalveluiden käytöstä. Vaikutuksen koettiin olevan myönteinen, mutta ei merkittävä yritysten toiminnan kannalta.

Keskeisimpiä haastateltavien mainitsemia haasteita, Sakatin monimetalliesiintymän kaivoshankkeeseen liittyen matkailuelinkeinon näkökulmasta, olivat siitä käytävä julkinen keskustelu, ja sen vaikutukset mielikuviin, aktiivinen malminetsintä alueella ja kaivoksien mahdollinen lisääntyminen Sodankylässä. Myös yhteensovittaminen Lapin matkailun vetovoimatekijöiden kanssa, kuten puhtaan luonnon, hiljaisuuden ja pimeyden kanssa koettiin haasteena. Haasteena muutama haasteltava nosti kilpailun työvoimasta matkailu- ja kaivosalan välillä. Matkailualalla on työvoimapulaa ja yritykset ovat nähneet osin työntekijöiden siirtymistä matkailualalta kaivosalalle.

Sakatin kaivoshankkeeseen liittyviä mahdollisuuksia on haastateltavien mukaan sen tuoma elinvoima ja työllisyys kuntaan paitsi kaivosalalle, myös matkailun liitännäisaloille kuten kaupan, ravitsemis-, huolto- ja siivouspalveluiden aloille. Kaivoshankkeen rakennusvaiheessa yritykset voivat tarjota majoituspalveluita työntekijöille, mikä voi tuoda myönteistä lisäystä liiketoimintaan matkailuyrityksille. Muutamat haastateltavat nostivat esille Sodankylän kuntakeskukseen suunnitteilla olevan Tiedekeskus Auroran esiselvityshankkeen ja Sakatin kaivoksen mahdollisen yhteistyön. Kaivostoimintaa voitaisiin esitellä ja siitä voisi tulla kuntakeskuksessa käyntikohde matkailijoille.

3.5 Vertailuanalyysi

Vertailuanalyysissä analysoitiin kaivostoiminnan vaikutuksia matkailuun kaivostoiminnan elinkaaren eri vaiheissa. Vertailukohteina selvitettiin matkailun tilannetta ja kehittymistä kaivos- ja matkailupaikkakunnilla Kittilässä (Agnico Eagle), Sotkamon Vuokatissa (Terrafame), sekä myös Sodankylässä (Boliden Kevitsa). Vertailuanalyysin kohteiden valinnassa tavoitteena oli tunnistaa matkailuelinkeinoa hyödyntäviä ja heikentäviä tekijöitä alueilla, joilla on samankaltaiset lähtökohdat kaivostoiminnan ja matkailun yhteensovittamiselle. Kriteereinä huomioitiin kaivostoiminnan ja matkailun ydintoimintojen etäisyys ja sijainti toisiinsa nähden, matkailun ja kaivosteollisuuden merkitys elinkeinorakenteessa, sekä luontomatkailun korostuminen vetovoimatekijänä ja alueen identiteettinä. On kuitenkin huomioitava, että kaivoshankkeet ovat yksilöllisiä ja niitä tulee tarkastella omina tapauksinaan.

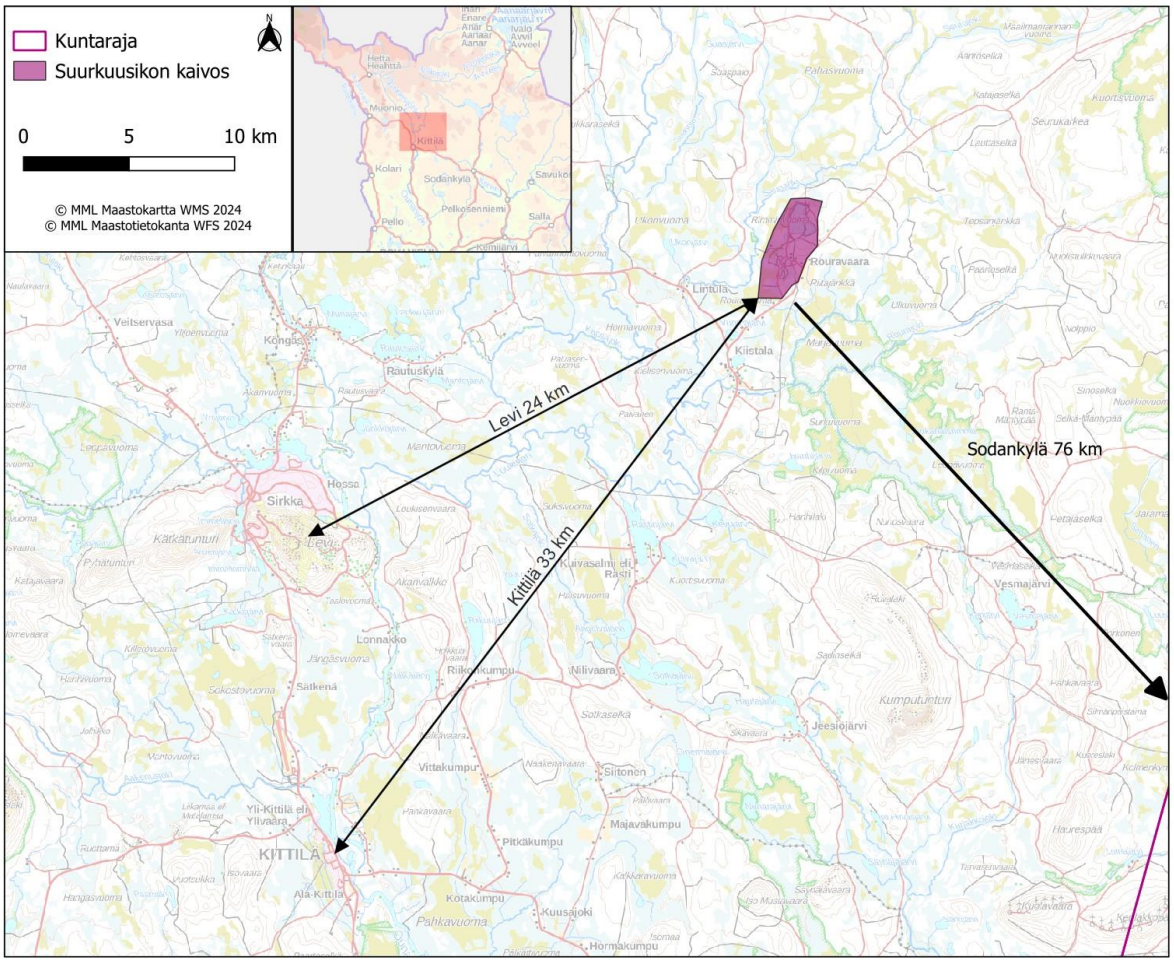
3.5.1 Kittilä

Kaivostoiminta

Agnico Eagle Finland Oy:n kultakaivos sijaitsee Kittilän kunnassa Kiistalan kylässä. Kaivosalue sijaitsee noin 35 km etäisyydellä Kittilän keskustasta koilliseen Kiistala–Pokka-tien (tie 9552) varressa Rouravaaran kylän länsipuolella, Seurujoen itäpuolella (Kuva 6). Kittilän kaivos koostuu nykyisellään kahdesta vanhasta avolouhoksesta ja maanalaisesta kaivoksesta, rikastamosta apulaitoksineen, rikastushiekan varastointialueista, sivukivialueista sekä vesivarastoaltaista.

Ensimmäiset viitteet Suurikuusikon kultaesiintymästä on saatu vuonna 1986, jonka myötä GTK tutki esiintymää aina vuoteen 1998 saakka, jolloin Riddarhyttan Resources AB sai esiintymän tutkimusoikeudet itselleen, suoritti malminetsintää ja perustilaselvityksiä. Vuonna 2005 Agnico Eagle Mines Ltd osti kaivosoikeudet ja seuraavana vuonna käynnistyivät rakennustyöt. Malmion louhinta on aloitettu vuonna 2008 kahdesta avolouhoksesta, Suuresta ja Rourasta. Maanalainen louhinta on aloitettu vuonna 2010 ja täysin maanalaiseen louhintaan on siirrytty vuonna 2012. Rikastamon viimeisin laajennus on otettu käyttöön syksyllä 2020, jolloin rikastamon tuotanto voitiin nostaa tasolle 2,0 Mt/v vuonna 2021. (Agnico Eagle Finland Oy, 2024)

Kaivoksen tämänhetkiset tuotantosuunnitelmat ulottuvat 2030-luvun loppupuolelle. (Agnico Eagle Finland Oy, 2024)

Kuva 6 Suurkuusikon kaivos suhteessa Kittilän matkailukeskuksiin.

Agnico Eagle Finland Oy:n edustajan haastattelun mukaan yhtiö käytti vuonna 2023 yli 130 000 euroa paikallisten yhteisöjen tukemiseen, jossa painopisteenä ovat lasten ja nuorten kulttuuri- ja liikuntaharrastukset. Lisäksi kaivosyhtiö teki vuonna 2023 hankintoja Suomesta yli 220 miljoonalla

eurolla. Työntekijöiden määrä on noin 500 ja saman verran työllistyy myös urakoitsijoiden kautta. Kaivosyhtiön työntekijöistä yli 90 % on Lapista ja yli 50 % asuu Kittilässä.

Levin matkailukeskuksella arvioitiin olevan merkittävä rooli kaivannaisalan työntekijöiden houkuttelussa paikkakunnalle. Kaivostoiminta ja matkailuala hyötyvät molemmat työllisyys- ja asumismahdollisuuksista Kittilässä. Kittilä sijoittuu kuntien elinvoimaa, vetovoimaa ja pitovoimaa mittaavassa kokonaisindeksissä (EVP) Suomen parhaimmistoon. Yksi kaivostyöpaikka luo kerrannaisvaikutuksia alueelle, mikä tuo ympärivuotisesti volyymia palveluiden käyttöön. Tämä hyödyttää näin ollen matkailuun liittyvien toimialojen tarjonnan kehittymistä, ja ylläpitää kysyntää.

Matkailuvetovoimaan, matkailuimagoon tai matkailuliiketoiminnan harjoittamiseen kaivostoiminnalla ei arvioitu olevan heikentäviä vaikutuksia. Levin matkailukeskuksessa on vuosien mittaan investoitu ja panostettu palveluihin ja infrastruktuuriin, sekä lentoyhteyksiin. Levin matkailu on kehittynyt omien kehitystoimiensa ja vahvan brändinsä kautta. Kaivosyhtiön omaa liike- ja työmatkustusta on jonkin verran, mutta urakoitsijoiden kautta kysyntää majoitus- ja ravitsemuspalveluille voi muodostua jonkin verran kaivostoiminnan eri vaiheissa painottuen rakentamisvaiheisiin. Kaivostoiminnan sijainti ja etäisyys Levin matkailukeskuksesta ja sen ydintoiminnoista on ollut toimiva yhtälö. Suunnitteluvaiheessa siirrettiin kunnan toimenpiteenä joitakin moottorikelkkareittejä, muutoin matkailun ydinpalvelut, aktiviteetit ja reitit sijoittuvat Levin matkailukeskuksen välittömään läheisyyteen. Köngäs-Hanhimaan tietä Inariin päin on kunnostettu, mikä on parantunut saavutettavuutta ja liikenneturvallisuutta. Yleisesti liikenne- ja logistiikkayhteydet ovat kehittyneet alueella hyvin.

Kittilän kaivoksella toimii keskeisistä sidosryhmistä koostuva yhteistyöryhmä, joka kokoontuu noin neljä kertaa vuodessa keskustelemaan ajankohtaisista asioista.

Matkailu

Kittilän matkailun kehittymistä tarkasteltaessa rekisteröityjen yöpymisten kokonaismäärä on kasvanut lähes tasaisesti vuoteen 2019 asti, jolloin saavutettiin huippu, yli 500 000 rekisteröityä yöpymistä (Kuva 7). Vuoden 2020 jälkeen määrä laski merkittävästi koronapandemian vaikutuksesta, mutta elpyi vuoden 2023 aikana. Matkan tarkoituksen mukaan tarkasteltuna vapaa-ajan matkailu on ollut nousujohteista vahvan kansainvälistymisen myötä. Työmatkailussa on ollut rekisteröityjen yöpymisten määrässä hieman poikkeavia kasvusykäyksiä vuosina 2006–2008 sekä 2017–2019, jotka ajoittuvat Kittilän kaivoksen tekemiin investointeihin (Kuva 8). Osa työmatkailun kasvusta voi olla kytköksissä kaivostoiminnan rakentamiseen ja tuotantokapasiteetin laajentamiseen, mutta myös Levin matkailukeskuksen kehitysinvestointeihin, suorien ulkomaisten lentoyhteyksien kasvuun ja muuhun työmatkailun kasvuun (kokous-, yritys- ja kannustematkailu).

Kittilää koskevat keskeiset matkailun tilastoaineistot ovat erillisenä raportin liitteenä.

Kuva 7 Rekisteröidyt yöpymiset Kittilässä 1998–2023 (Tilastokeskus 2024b).

Kuva 8 Työmatkailun kehitys Kittilässä 1998–2023 (Tilastokeskus 2024b).

Kuva 9 Huone- ja vuodekäyttöasteen kehitys Kittilässä 1998–2023 (Tilastokeskus 2024b).

Kaivostoiminnan koettuja vaikutuksia Kittilässä on tutkittu BusK-hankkeessa (Building Shared Knowledge capital to support natural resource governance in the Northern periphery, Luonnonvarakeskus). Tutkimuksessa toteutettiin erilliskysely Kittilässä toimiville matkailuyrityksille koskien nykyistä kaivostoimintaa ja mahdollisia uusia hankkeita. Matkailijoiden keskeisimmät syyt ja motiivit tulla Kittilään ovat kaunis maisema ja puhdas luonto, sekä kohteen turvallisuus. (Kantola, 2019)

Kaivoksen tuomiksi hyödyiksi matkailulle nostettiin kaivostyöntekijöiden majoituspalveluiden käyttö, sekä työllistymismahdollisuudet monipuolisesti eri toimialoilla. Kaivostoiminta kunnassa tukee perheiden asumista Kittilässä ja sitä kautta myös matkailutoimialan työvoiman vakiintumista, sekä elinkeinorakenteen vahvistumista. Kaivostyöntekijöiden palvelukysyntä vakiinnuttaa tarjontaa myös matkailussa toimivien yritysten mukaan. (Kantola, 2019)

Useimmat kaivoksen toiminnot tai toimintaan liittyvät ympäristövaikutukset eivät matkailuyrittäjien mielestä joko ilmene, tai vaikuta heikentävästi matkailukysyntään Kittilässä. Tällaisia ovat muun muassa kaivoksen näkyminen matkakohteeseen, äänihaitat, pöly ja räjähdysten äänet. Myöskään liikevaihtoon, henkilöstömäärään, investointiin tai matkailijoiden uudelleenvierailuaikeisiin ei pääsääntöisesti arvioitu olevan heikentäviä vaikutuksia. Levin imagoon luontomatkailukohteena Kittilän kultakaivoksella arvioitiin olevan jonkin verran kielteistä vaikutusta. Hieman alle puolet vastanneista arveli vaikutuksen olleen jonkin verran kielteinen, kun taas lähes yhtä moni yritys piti kaivoksen vaikutusta neutraalina. (Kantola, 2019)

Kittilän kaivos koetaan matkailun kannalta matkailulle neutraalina, jossain määrin jopa myönteisenä tekijänä ja yleisellä tasolla kaivokseen suhtaudutaan myönteisesti. Kaivoksen sijainti suhteessa matkailun ydintoimintoihin on tässä merkittävänä tekijänä. Kuitenkin ympäristöriskejä tunnistetaan ja niiden mahdollisista ympäristövaikutuksista ollaan huolissaan. (Kantola, 2019)

Matkailun alueorganisaation ja kunnan edustajan haastatteluissa ilmeni samankaltaisia piirteitä kuin tehdyssä tutkimuksessakin. Sijainniltaan kaivoksen toiminnot ovat etäällä Levin matkailukeskuksen ydinpalveluista ja välittömästä toimintaympäristöstä. Kaivosalueen läheisyyteen ei ole

sijoittunut luontokohteita tai reittejä, lukuun ottamatta kahta moottorikelkkareittiä, jotka linjattiin uudelleen kaivoksen suunnitteluvaiheessa. Suunnittelu- ja rakentamisvaiheessa kunnalla oli pulaa asunto- ja teollisuustonteista, jotka palvelisivat myös matkailua. Kaivoksen tulo paikkakunnalle vauhditti asuntotonttien kysyntää. Matkailun ja kaivoksen työntekijöiden asuntopulaan tulikin hetkellisesti helpotusta uuden rakentamisen myötä. Suurin osa kaivoksen työntekijöistä asuu Sirkan kylässä ja Kittilän kuntakeskuksessa, mikä lisää palveluiden käyttöä ympärivuotisesti matkailupainotteisessa Sirkassa ja kuntakeskuksessa. Kansainvälisen yhtiön Kittilään toteuttaman kaivoksen arvioitiin kasvattaneen Levin ja Kittilän tunnettuutta, luoneen positiivisia imagovaikutuksia, sekä lisänneen myös ulkopuolisten sijoittajien luottamusta aluetta kohtaan. Matkailuimagoon ja kansainväliseen matkanjärjestäjäyhteistyöhön heikentäviä vaikutuksia ei ilmennyt kaivoksen suunnittelu- ja rakennusvaiheissa. Rakentamisvaiheessa matkailukysyntä kasvoi työ- ja liikematkustuksen ansiosta, jolloin palveluiden käytön arvioitiin lisääntyneen majoitus-, kokous- ja ravintolapalveluissa. Samaan aikaan Levin matkailun kasvu ja kansainvälinen vahvistui vahvan brändin ja markkinointityön seurauksena.

Haastateltavien mukaan kaivoksen käynnistymisen myötä matkailuun kohdistuva myönteinen vaikutus on ollut matkailun liitännäis- ja välillisten palveluiden lisääntyminen, sekä niistä saatavat synergiahyödyt. Suoraan syntyneitä palveluita ovat olleet työterveys- ja lääkäripalvelut, sekä hyvinvointipalvelut, joita kaivosyhtiö tarjoaa työntekijöilleen. Näistä palveluista ovat hyötyneet myös alueen matkailuyritykset ja matkailijat. Paikalliset maansiirto-, rakennus- ja LVI-yritykset, sekä jätehuoltoyritys ovat kasvaneet lisääntyneen kysynnän ansiosta, jotka edesauttavat matkailuun liittyviä investointeja ja palvelutarpeita. Lisäksi logistiikkayhteyksien arvioitiin parantuneen ja tehostuneen, kun Kittilään tuodaan tuotteita muualta. Kaivosliikenteen myötä teitä on asfaltoitu Sirkan ja kaivoksen välillä, sekä myös Kiistalassa. Matkailuimagoon kohdistuvia heikentäviä vaikutuksia ei ole ilmennyt, ja tilanne onkin ollut vakiintunut useamman vuoden ajan. Kaivoksen olemassaoloa ja kunnan monipuolista elinkeinorakennetta on hyödynnetty suorien lentoyhteyksien kehittämiseen Suomen ulkopuolelta, koska nämä osaltaan ovat lisä matkustajamääriin. Kaivostoiminta ja matkailu ovat myös yhdessä lisänneet veto- ja pitovoimaa tukien toisiaan. Kuntien elinvoimaa, vetovoimaa ja pitovoimaa mittaava kokonaisindeksi (EVP) on Kittilässä Suomen kärkiluokkaa, mikä kertoo monipuolisista työllistymisen ja elämisen mahdollisuuksista.

Haastateltavien mukaan matkailuun ei ole kohdistunut selkeitä heikentäviä vaikutuksia ja vaikutukset ovat olleet pääosin neutraaleja. Talvivaarassa tapahtuneen ympäristöonnettomuuden seurauksena suhtautuminen kaivostoimintaan on hieman jakaantunut. Keskustelu on hieman lisääntynyt myös kaivoksen laajentumissuunnitelmien ja purkuputken osalta, mutta kaivoksella arvioidaan olevan hyvä sosiaalinen toimilupa alueella. Kaivosyhtiö on osallistunut myös paikallisyhteisön tukemiseen ja ollut sponsoroimassa Levin alppihiihdon Maailmancup -tapahtumaa. Haastateltavat pitivät erittäin hyvänä kaivoksen kulttuurisen vastuun ja paikallisyhteisön huomioonottamisen sekä sen, että riskit haitoista pyritään minimoimaan viimeiseen asti.

Levin ja Kittilän matkailun osalta tehtiin vuonna 2023 tutkimus päämarkkinoille, jossa oli 8 000 vastaajaa. Tärkeimmät syyt tulla Leville lumettomalla ajalla ovat luonto, maisemien katselu, luontokuvaus ja patikointi. Kaivostoiminta ei haastateltavien mukaan ole heikentävästi vaikuttanut matkailualueen identiteettiin tai alueen keskeisiin vetovoimatekijöihin.

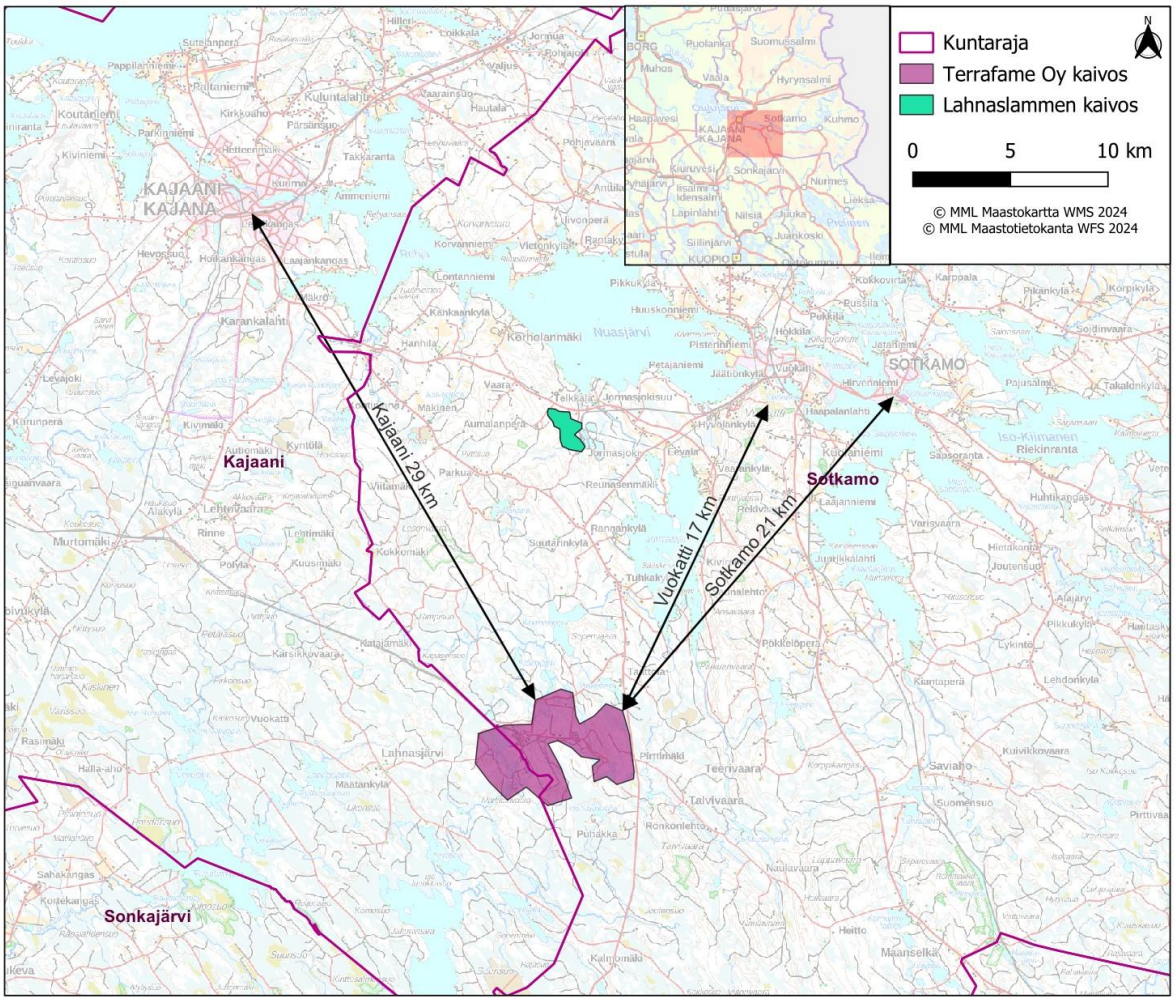
Yhteenvetona Kittilän vertailuanalyysistä voidaan todeta, että matkailun kehittymisellä ja kaivostoiminnalla on ollut myönteinen vaikutus koko kunnan elinvoimaisuuteen, vetovoimaan ja pitovoimaan. Kittilän kunta on väkiluvultaan pieni kunta, mutta sen elinkeino- ja palvelurakenne on monipuolinen ja luonut synergiahyötyjä kaivoksen avaamisen jälkeen. Kaivoksen käynnistyminen paikkakunnalla on luonut kysyntää, uusia palveluita sekä työpaikkoja matkailullekin tärkeisiin tuki- ja liitännäispalveluihin. Levin matkailukeskuksessa on tarkastelujaksolla investoitu matkailupalveluihin, infrastruktuuriin, saavutettavuuteen ja markkinointiin. Saavutettavuus ja pitkäjänteinen Levin brändin markkinointityö ovat kasvattaneet kansainvälisten matkailijoiden rekisteröityneiden yöpymisten määrää, joka oli vuosina 2018 ja 2019 yhtä suuri kuin kotimaisten matkailijoiden yöpymisten määrä. Koronan jälkeen kansainvälisten matkailijoiden osuus on edelleen kasvanut. Kaivostoiminnalla ei ole ollut heikentävää vaikutusta matkailuimagoon, matkailukysyntään tai yleisesti matkailun kehittämiseen. Kaivoksen sijainnilla suhteessa matkailun ydintoimintoihin on tässä suhteessa suuri merkitys.

Erilaiset muutostilanteet kaivostoiminnassa, kuten tuotannon laajentuminen tai ympäristövahingot, voivat vaikuttaa suoraan matkailutoiminnan harjoittamiseen tai matkailuimagoon suoraan tai välillisesti.. Vuonna 2015 uutisoitiin Kittilän kultakaivoksen NP3-altaan vuodosta. Tapahtuma ei kuitenkaan suoraan liittynyt matkailukohteisiin tai matkailutoimintaan. Tapahtuma-aikaan vuoto herätti huolta paikallisyhteisössä ja matkailuyrityksissä, mutta ei näytä vaikuttaneen alueen matkailuimagoon tai -kysyntään. (YLE 2015, https://yle.fi/a/3-8414897) Kaivoksen luoma matkailukysyntä kohdistuu työmatkailuun, joka lisääntyy lyhytaikaisesti usein kaivoksen tuotannon laajenemis- ja investointivaiheissa sekä merkittävien huoltojen, korjausten tai uusien laitteiden asennusten aikaan. Tuotantovaiheessa matkailukysyntä on vähäisempää ja kohdistuu pitkälle aikavälille.

3.5.2 Sotkamo

Terrafame

Terrafamen kaivos (ent. Talvivaaran kaivos), sijaitsee noin 25–30 km Kajaanin keskustasta kaakkoon ja 20–25 km Sotkamon keskustasta lounaaseen (Kuva 10). Esiintymät ovat kokonaisuudessaan Sotkamon kunnan alueella, mutta läntinen osa suunnitellusta toiminta-alueesta sijoittuu Kajaanin kaupungin alueelle. Kaivos koostuu nykyisellään kahdesta avolouhoksesta, bioliuotusalueista, pintamaiden läjitysalueista, kipsisakka-altaista sekä tehdasalueesta. (Ramboll, 2021)

Kuva 10 Terrafamen kaivos suhteessa lähialueen matkailukeskuksiin.

Kaivostoiminta käynnistyi 2008 Talvivaara Kaivososakeyhtiö Oyj:n toimesta, joka ajautui myöhemmin konkurssiin. Talvivaaran kaivoksen historia on ollut vaiheikas. Alkuvuosien taloudellinen menestys (2009–2012) vaihtui ympäristöhaasteisiin ja talousvaikeuksiin (2013-2015). Vuonna 2015 Terrafame osti vaikeuksiin ajautuneen kaivoksen tehtaineen. Uusien omistajien ja vahvan pääoman turvin alueella on saatu aikaan käänne, joka hakee vertaistaan Suomen teollisessa historiassa. Vuonna 2018 tehtiin päätös akkukemikaalitehtaan rakentamisesta, minkä ylösajo käynnistyi vuonna 2021. Nykyään Terrafame keskittyy nikkelin, sinkin ja koboltin tuotantoon, ja kaivoksella on tärkeä rooli akkuteollisuuden raaka-aineiden tuottajana, erityisesti sähköautojen akkujen valmistuksessa. Kesällä 2024 käynnistyi pitkään suunniteltu uraanin talteenotto. (Terrafame Oy, 2024)

Kaivostoiminnan vaikutuksista matkailuun haastateltiin Terrafame Oy:n edustajaa. Yhtiö työllistää suoraan noin 850 työntekijää, joista 80 % on Kainuusta. Kokonaisuudessaan urakoitsijat mukaan lukien toiminta työllistää noin 1 800 työntekijää. Urakoitsijoista osa tulee muilta alueilta, joka lisää jonkin verran majoitus- ja ravintolapalveluiden käyttöä. Vuosittaisten huoltoseisokkien aikana urakoitsijoiden määrä alueella ja sitä kautta alueelle kohdistuva työmatkailu lisääntyy sesongeittain. Yhtiö käyttää Vuokatin palveluita oman henkilökunnan virkistys- ja harrastustoiminnassa

säännöllisesti. Alueella käy myös lähes kuukausittain yritysvieraita, joiden majoitus- ja ravintolapalveluiden kysyntä kohdistuu myös Vuokattiin sekä osaltaan myös Kajaanin kaupunkiin.

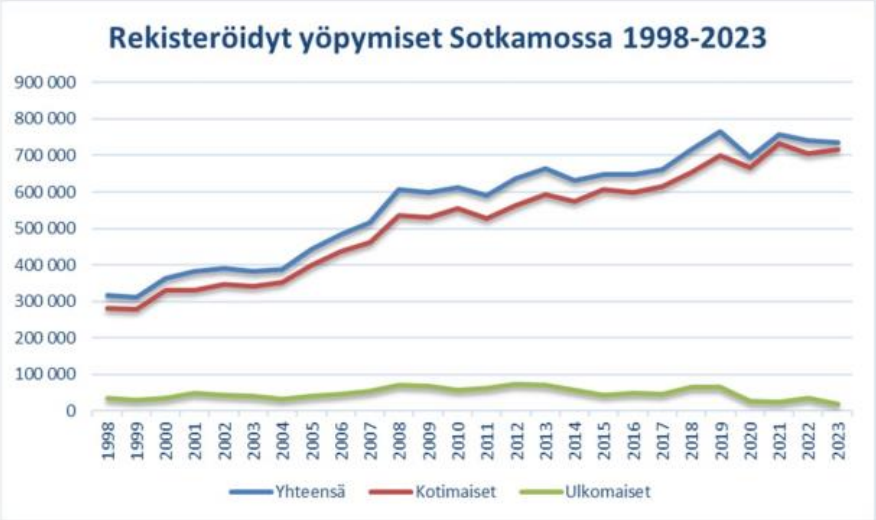
Kaivos sijaitsee maanteitse noin 35 kilometrin etäisyydellä Vuokatin matkailukeskuksesta, jolloin etäisyys on suhteellisen kaukana koettujen ympäristövaikutusten osalta. Kaivostoiminnan alkuvaiheessa alue oli metsätalouskäytössä ja lähimmät matkailutoiminnan kannalta olevat mökkivuokrausta tarjoavat kohteet olivat Laakajärvellä ja Jormasjärvellä, joihin kohdistui hajuhaittoja kaivostoiminnan ylösajon aikaan. Tilanne on tällä hetkellä vakaa, eikä matkailuyrityksiltä ole tullut suoria yhteydenottoja kaivosyhtiöön päin vaikutuksista.

Vuokatin vaaramaisema ja sen maisemallinen huomioiminen on korostunut kaivostoiminnan tuotannon laajentamishankkeissa. Terrafame Oy:n aikana on tehty viisi ympäristövaikutusten arviointimenettelyä, joissa on korostunut maisemavaikutusten arviointi. Kaivoksen tuotantotapa synnyttää maisemaa muokkaavia vaikutuksia sivukivialueiden näkyvyyden osalta. Lisäksi valovaikutukset talvi- ja luontomatkailussa ovat nousseet esiin keskusteluissa. Liikenteen osalta matkailu- ja kaivosliikenne ei lähialueella ole samoilla reiteillä. Sulkemisvaiheen osalta on huomioitu mihin käyttöön alue palautuu ja miten alue istuu maisemaan kasvitettuna. Sulkemissuunnitelmassa alueen käyttö on jokin muu teollinen toiminta.

Vuokatin matkailu nojaa omaan brändiinsä, jonka mukaan Vuokatti tunnetaan kotimaassa monipuolisena ja ympärivuotisena urheilu-, aktiviteetti- ja luontokohteena. Usea matkailija ei välttämättä tällä hetkellä yhdistä mielikuvissaan toisiinsa kaivostoimintaa ja matkailua. Matkailun aktiviteettitoiminnot sijoittuvat pääosin Vuokatin matkailukeskittymän välittömään läheisyyteen. Haastattelussa kaivostoiminnalla ei arvioitu olevan heikentäviä vaikutuksia matkailun vetovoimaan ja matkailuimagoon, matkailun kysynnän kehittymiseen, investointien edistämiseen tai matkailuyritysten toimintaedellytyksiin Vuokatissa.

Matkailu

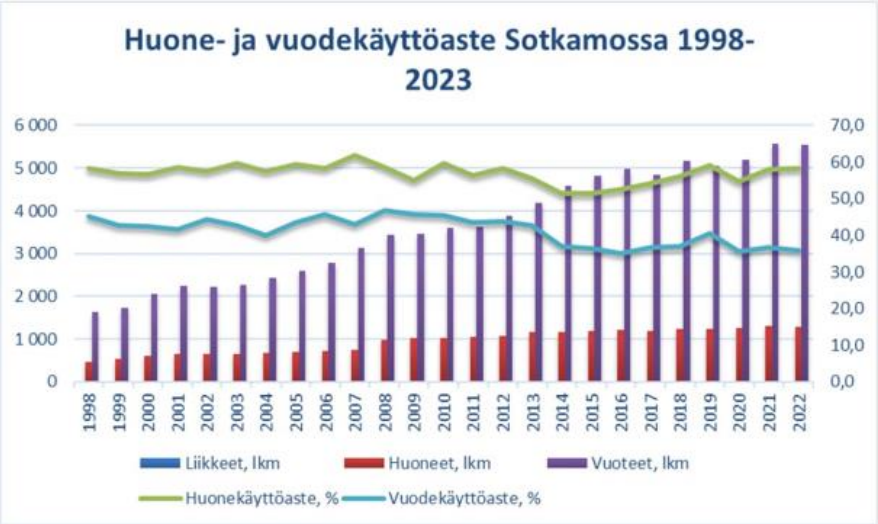
Sotkamon, pääasiassa Vuokatin, matkailun kehittymistä tarkasteltaessa rekisteröityjen yöpymisten kokonaismäärä on kasvanut tasaisesti vuoden 1998 noin 300 000 rekisteröidystä yöpymisestä vuoden 2023 yli 700 000 rekisteröityyn yöpymiseen (Kuva 11). Koronapandemian myötä tuli noin 70 000 rekisteröidyn yöpymisen lasku, mutta yöpymiset palautuivat lähes aiempaan tasoon 2023 mennessä. Työmatkailussa on ollut rekisteröidyissä yöpymisissä poikkeamia (Kuva 12) työ- ja vapaa-ajan matkailun osalta 2015–2018 välisenä aikana, joka todennäköisesti johtuu tilastointitavasta tai -virheestä työ- ja vapaa-ajan matkustuksen osalta, sillä kokonaisyöpymisten määrän kehitys on ollut tasaista koko tarkastelujaksolla.

Kuva 11 Rekisteröidyt yöpymiset Sotkamossa 1998–2023 (Tilastokeskus, 2024b).

Kuva 12 Työmatkailun kehitys Sotkamossa 1998–2023 (Tilastokeskus, 2024b).

Kuva 13 Huone- ja vuodekäyttöasteen kehitys Sotkamossa 1998–2023 (Tilastokeskus, 2024b).

Sotkamon kunnan edustajien haastattelun mukaan Vuokatin matkailuimagoon ei kaivostoiminnalla ole ollut heikentävää vaikutusta ja matkailukysyntä on kehittynyt matkailun omilla ehdoilla. Matkailijat eivät ole jättäneet tulematta Vuokatin matkailukeskukseen kaivoksen vuoksi. Kunnan näkökulmasta Sotkamon kuntabrändi on vahva ja sen kärkitoimialoiksi on määritelty matkailu, malmit, marjat, maa- ja metsätalous sekä liikunta- ja urheilu. Vahvana matkailubrändinä Vuokatti on kehittynyt ja kehittyy omaa polkuaan.

Kaivostoiminnan suunnitteluvaiheissa heikentävät vaikutukset luonnolle ja eri elinkeinoille herättivät jonkin verran epäilyä ja huolta. Keskustelua ja huolta lisäsivät myös uraanin talteenottoon ja purkuputkeen liittyvät asiat sekä Talvivaaran ympäristöhaasteet, jolloin kuntaan tuli jonkin verran yhteydenottoja. Alueella on järjestetty infotilaisuuksia asukkaille ja yrittäjille, joissa epätietoisuutta ja huolenaiheita on voitu hälventää.

Rakentamisvaiheessa kaivos työllisti suoraan noin 1 000 henkilöä, joka vaikutti myönteisesti osaltaan myös majoituspalveluiden kysyntään. Työperäisen matkustuksen arvioitiin lisääntyneen kaivostoimintaan liittyvissä taitekohdissa (akkukemikaalitehdas yms.). Tällä hetkellä kaivosalueella työskentelee noin 1 900 henkilöä, joista puolet on urakoitsijoiden ja alihankinnan työntekijöitä. Osa työntekijöistä asuu vuokra-asunnoissa ja osa käyttää majoituspalveluita. Kaivoksen vierailuryhmillä on jonkin verran lisäävää vaikutusta matkailupalveluiden kysyntään.

Kaivostoiminta on vaikuttanut kunnan näkemyksen perusteella suotuisasti elinkeinorakenteeseen ja palveluihin sekä tieinfrastruktuurin kehittymiseen, joka on palvellut myös matkailua. Lisäksi kuljetus-, maansiirto- ja nosturikonevuokraus ovat toimialoina kasvaneet ja yritykset ovat uskaltaneet investoida uuteen kalustoon. Haastattelun perusteella kaivostoiminnalla ei ole ollut heikentävää vaikutusta matkailupalveluiden ja reittien kehittämiseen tai investointeihin Vuokatin matkailukeskuksessa. Kaivostoiminnan ja matkailutoiminnan arvioitiin sijoittuvan varsin pitkän etäisyyden, vajaan 20 km päähän toisistaan.

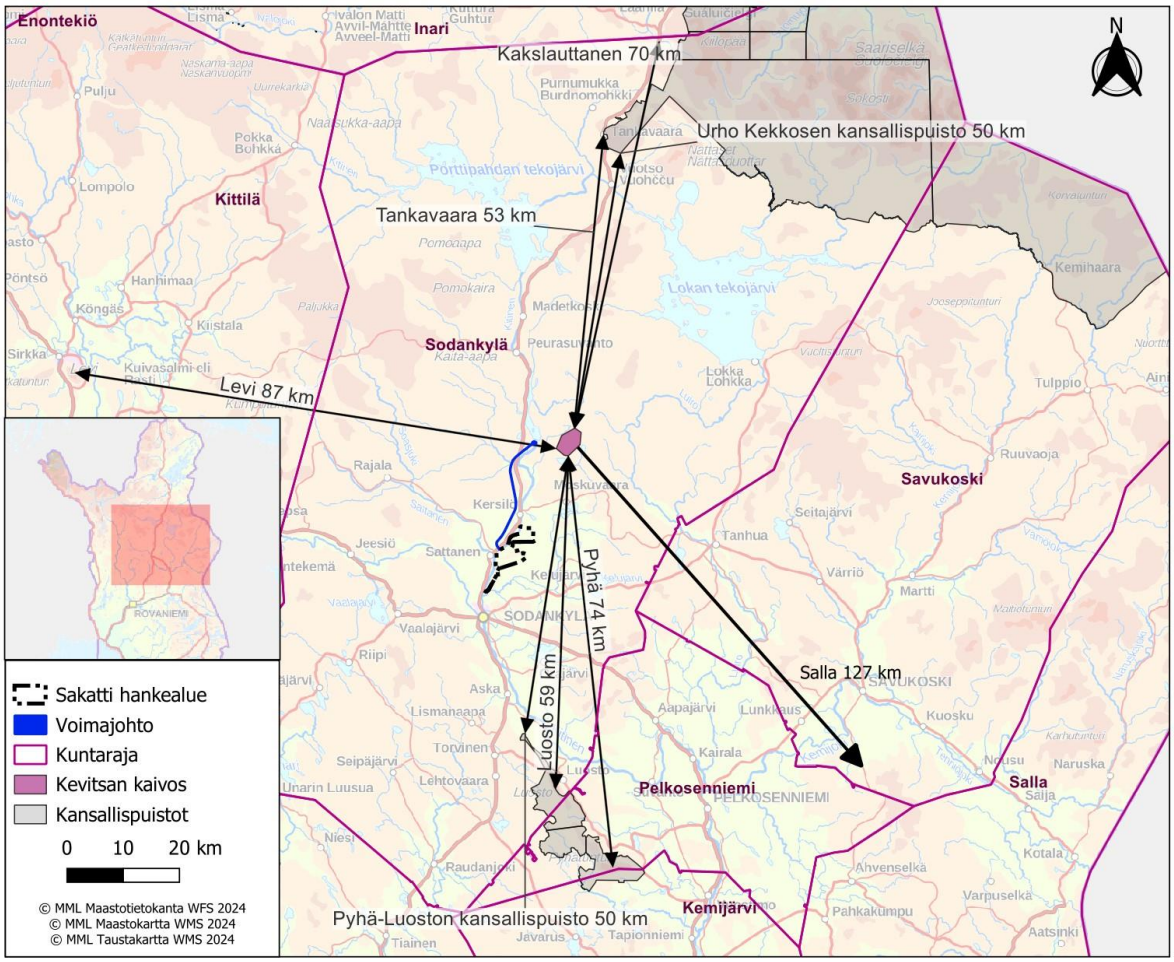
Yhteenvetona Sotkamon vertailuanalyysistä voidaan todeta, että Talvivaaran kaivoksen historia on ollut vaiheikas ympäristö- ja taloushaasteineen, mutta tilanne on tarkasteluhetkellä vakiintunut. Ympäristöhaasteiden mainehaitat ovat kohdistuneet pääosin Talvivaaran kaivostoimintaan, mikä on heijastanut myös laajemmin kaivannaisalalle. Terrafame Oy:n toiminnan jatkamisen myötä talous ja maine ovat kehittyneet myönteiseen suuntaan, mitkä ovat heijastuneet myönteisesti myös Sotkamon kuntaimagoon, elinkeinorakenteeseen ja aluetalouteen, sekä houkuttelevuuteen elinvoimaisena kuntana. On huomioitava, että kuntaimago ja matkailuimago on erotettava arvioinnissa toisistaan. Sotkamon matkailun voidaan arvioida kehittyneen tilastojen valossa myönteisesti koko tarkastelujaksolla. Voidaan arvioida myös, että matkailuimagoon on voinut kohdistua haittoja, mutta mainehaitat ovat jääneet matkailun osalta lyhytkestoisiksi eikä matkailukysynnän osalta tapahtunut heikentymistä. Kaivoksen luoma matkailukysyntä kohdistuu työmatkailuun, joka lisääntyy lyhytaikaisesti usein kaivoksen tuotannon laajenemis- ja investointivaiheissa. Tuotantovaiheessa matkailukysyntä on vähäisempää ja kohdistuu pitkälle aikavälille.

3.5.3 Sodankylä

Boliden Kevitsa

Boliden Kevitsa Mining Oy:n kaivos sijaitsee Sodankylän kunnassa noin 35 km keskustaajamasta pohjoiskoilliseen ja noin 140 km Rovaniemeltä pohjoiseen (Kuva 14). Kaivokselle johtaa tieyhteys Valtatie 4:ltä (päätieverkkoon kuuluva Eurooppatie E75). Kaivokselle menevä noin 7 kilometrin pituinen yhdystie lähtee valtatie 4:ltä Petkulan kylän kohdalta.

Kaivosalue koostuu avolouhoksesta, malmin murskaus- ja rikastamolaitoksista, sivukivikasoista, jätealueista, ympäristönhallintajärjestelmistä ja muusta sisäisestä kaivostoimintaa tukevasta infrastruktuurista. Vuonna 2023 rikastettiin noin 9 828 000 tonnia malmia, jonka rikaste sisälsi nikkeliä, kuparia, kultaa, platinaa ja palladiumia. Kaivoksen henkilöstömäärä on 580 työntekijää. First Quantum Minerals teki vuonna 2008 päätöksen kaivoksen rakentamisesta Sodankylään, rakentaminen käynnistyi vuonna 2010 ja tuotanto käynnistyi 2012. Vuodesta 2016 lähtien Kevitsan kaivos on kuulunut Boliden-konserniin. (Boliden Kevitsa Mining Oy, 2024) Vuosina 2016–2020 kaivoksessa tehtiin useita parannuksia tuotannon tehostamiseksi ja kasvattamiseksi. Vuonna 2019 rikastamon tuotantoa laajennettiin 7,5 miljoonasta tonnista 9,5 miljoonaan tonniin vuodessa. Tällä hetkellä Boliden Kevitsa Mining Oy suunnittelee louhintavaiheen 5 käyttöönottoa, mikä tarkoittaa louhoksen toiminnan laajentamista ja toiminta-ajan pidentämistä 16 vuodella vuoteen 2045 asti. (AFRY, 2024)

Kuva 14 Kevitsan kaivos suhteessa Sodankylän matkailukeskuksiin.

Kaivostoiminnan vaikutuksista matkailuun haastateltiin Boliden Kevitsa Oy:n edustajaa. Yhtiö käyttää omina palveluostoina ravitsemus- ja majoituspalveluita vuositasolla kohtalaisia määriä. Lisäksi urakoitsijat, konsultit ja alihankkijat käyttävät palveluita. Näiden palveluiden käyttö kohdistuu Sodankylän kuntakeskustaan sekä Luostolle. Sodankylän majoituskapasiteetin ollessa sesonkeina rajallinen, ohjataan vieraita myös Saariselän suuntaan. Tuotannon tehostamisvaiheet ja investoinnit lisäävät jonkin verran palveluostoja. Kaivoksella vierailee erilaisia delegaatioita myös eri intressiryhmistä ja erilaisia vierailuja pyydetään myös säännöllisesti. Lisäksi konsernin sisäiset laatuauditoinnit, teknisten ja vastuullisuusjohtamisjärjestelmien verkoston edustajien vierailut, liikkuminen konsernin eri konttoreiden välillä, sekä tutkimustyö tuovat vieraita Sodankylään. Palveluiden käytöllä on myönteisiä vaikutuksia matkailuun ja aluetalouteen. Vuonna 2023 Boliden Kevitsa tuki paikallista harrastus- ja kulttuuritoimintaa 100 000 eurolla. Hankintoja paikallisilta toimittajilta tehtiin 17 miljoonalla eurolla vuonna 2023.

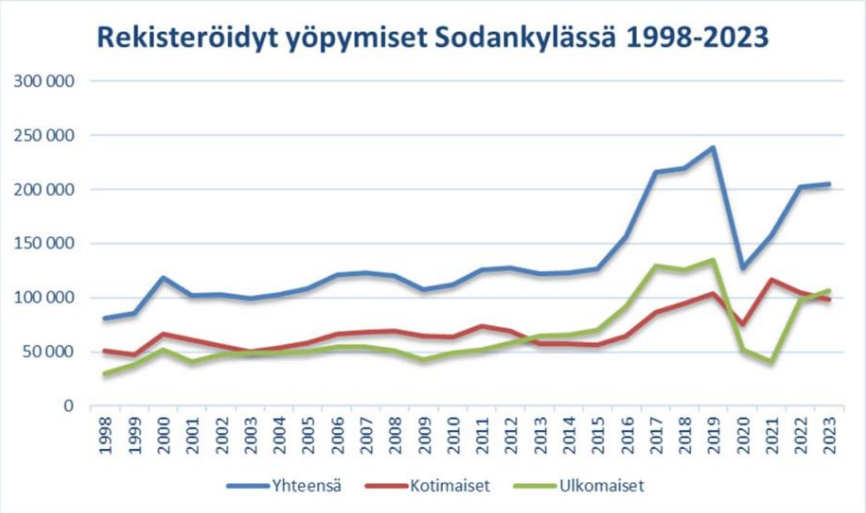
Haastattelun perusteella Sodankylä on luontokeskeinen paikkakunta, jonka matkailuvetovoimaan tai identiteettiin ei ole havaittu kohdistuneen heikentäviä vaikutuksia, koska matkailutoiminnot sijoittuvat pääosin Luostolle ja Pohjois-Sodankylään, sekä kuntakeskukseen. Kaivoksella työn vuoksi vierailleet ovat myös potentiaalisia vapaa-ajan matkailijoita (uudelleen vierailu) tulevaisuudessa, koska Lappi on vetovoimainen matkailukohde.

Haastateltavan mukaan kaivostoiminnan Sodankylässä ei ole arvioitu estäneen tai rajoittaneen matkailuliiketoiminnan harjoittamista tai sen kehittämistä, koska valtaosa matkailutoiminnoista, kuten poro- ja koiraohjelmat, sekä moottorikelkkasafarit, keskittyvät pääosin alueen matkailukeskittymien läheisyyteen ja näiden lähireiteille. Poromatkailuyritys, Living with Reindeer, sijaitsee Kersilön kylällä, joka sijoittuu kaivostoiminnan läheisyyteen. Kalastus on pääosin harraste- ja kotitarvekalastukseen perustuvaa. Sodankylän keskustan majoitusinvestoinnin laajennus viestii osin positiivista suhdanteista niin työ- kuin vapaa-ajan matkailunkin osalta. Ja lisäksi kaivostoiminta on myönteisesti vaikuttanut kunnan palvelutarjonnan säilymiseen ja kehittymiseen, mikä tukee myös matkailun vetovoiman kehittymistä. Sodankylän vaikea asuntotilanne vaikeuttaa työvoiman saatavuutta ja sijoittumista. Mikäli asuntotilanne olisi suotuisampi, voisi tällä olla positiivinen vaikutus perheiden ja pariskuntien muuttohalukkuuteen, mikäli ympärivuotisia työllistymismahdollisuuksia olisi enemmän tarjolla.

Sodankylässä on pitkään ollut kaivostoimintaa, joten tietämys kokemusten kautta erilaisista vaikutuksista on korkealla tasolla. Haastattelun perusteella paikallisen hyväksyttävyyden suhteen olisi tärkeää, että kaivostoiminnalla, matkailulla ja muilla elinkeinoilla olisi yhteistyöryhmä, jossa maankäyttömuotojen yhteensovittamisesta ja kehittämisestä käydään vuoropuhelua, sitä arvioidaan ja näin edistetään myös kunnan kaavoitusta.

Matkailu

Sodankylän matkailun kehittymistä tarkasteltaessa rekisteröityjen yöpymisten kokonaismäärä on säilynyt lähes samankaltaisena koko tarkastelujaksolla vuoteen 2015 saakka, jonka jälkeen kasvanut 126 000 yöpymisestä aina 239 000 yöpymiseen vuonna 2019 (Kuva 15Kuva 16). Vuosien 2013–2018 välisenä aikana Sodankylän laajimmat matkailuinvestoinnit ovat olleet Kakslauttasessa, jonka myötä vuodekapasiteetti on kasvanut. Kasvua on vauhdittanut ulkomaisten matkailijoiden osuus. Koronapandemian myötä tuli kokonaisuudessaan noin 110 000 rekisteröidyn yöpymisen lasku, mutta elpyi reiluun 205 000 yöpymiseen vuoteen 2023 mennessä. Tarkastelujaksolla (Kuva 16) työmatkailun määrä on vaihdellut hieman alle 20 000 yöpymisen tasolla ja kasvanut vuosina 2008–2012, jolloin Kevitsan kaivosta on rakennettu. Lisäksi työmatkailu on merkittävästi lisääntynyt vuosien 2015–2019 välisenä aikana. Tälle aikajaksolle sijoittuvat Kevitsan käynnissä oleva tuotanto, tuotannon tehostamisinvestoinnit, sekä Sakatin malminetsintä- ja suunnitteluvaiheen toimintoja. Osa työmatkailun kasvusta voi olla kytköksissä myös Sodankylän kunnan lentokentän testaustoimintaan ja muuhun työmatkailun kasvuun (kokous-, yritys- ja kannustematkailu) Luostolla ja Kakslauttasessa.

Kuva 15 Rekisteröityjen yöpymisten kehitys Sodankylässä vuosina 1998–2023 (Tilastokeskus, 2024b).

Kuva 16 Työmatkailun kehitys Sodankylässä 1998–2023 (Tilastokeskus, 2024b).

Kuva 17 Huone- ja vuodekäyttöasteen kehitys Sodankylässä 1998–2023 (Tilastokeskus, 2024b).

4 Hankkeen vaikutukset matkailuelinkeinoon

Sakatin monimetalliesiintymän kaivoshankkeen vaikutuksia matkailuun on arvioitu koko kaivoksen elinkaaren osalta suunnitteluvaiheesta sulkemiseen. Lopuksi hankkeen vaikutuksista tehdään yhteenveto ja vedetään johtopäätökset koko hankkeen elinkaaren osalta.

4.1 Esiselvitys- ja suunnitteluvaiheen aikaiset vaikutukset

Esiselvitysvaihe pitää sisällään malminetsinnän ja alustavien selvitysten ja suunnitelmien laatimisen. Sakatin esiintymää on tutkittu vuodesta 2009 alkaen. Suunnitteluvaiheella tarkoitetaan vaihetta, jossa kaivoksen toteutusta ja sen toimintoja selvitetään ja optimoidaan, ja tehtyjen selvitysten ja suunnitelmien perusteella toiminnalle haetaan tarvittavat luvat. Suunnitteluvaihe kestää yleensä vuosia. Sakatin kaivoshankkeen suunnittelu on alkanut vuonna 2011, kun AA Sakatti Mining Oy perustettiin. Suunnitteluvaiheessa mahdolliset vaikutukset eivät ole vielä yhtä konkreettisia, kuin esimerkiksi rakentamis- ja toimintavaiheessa. Rakentamis- ja toimintavaiheen mahdollisiksi vaikutuksiksi on tunnistettu melu ja pöly. Tunnistettu, myönteisesti vaikuttava tekijä esiselvitys- ja suunnitteluvaiheessa, on lisääntynyt työntekijöiden määrä alueella. Heikentävinä tekijöinä esiselvitys- ja suunnitteluvaiheessa on tunnistettu toimijoiden huolet mahdollisista vaikutuksista, ja tästä johtuvat mahdolliset vaikutukset kehittämiseen.

Kaivoksen suunnitteluprosessin aikana perustettu AA Sakatti Mining Oy toimii paikallisesti Sodankylässä ja on tuonut työllisyyttä kuntaan. Lisäksi yhtiö tukee vuosittain paikallista toimintaa ja tapahtumia. Painopiste sponsoroinnissa ovat lapset ja nuoriso, heikommassa asemassa olevat, urheilu ja muu virkistystoiminta, sekä kulttuuri. Suunnitteluvaiheessa työntekijät ja työmatkailijat ovat käyttäneet Sodankylän majoitus-, ravitsemus- ja kokouspalveluita, millä on myönteisiä vaikutuksia matkailuelinkeinolle. Vaikutukset suunnitteluvaiheessa kohdentuvat suurimmaksi osaksi Sodankylän kuntakeskukseen ja siellä käytettäviin palveluihin. Joitakin palveluita suunnitteluvaiheessa on myös

käytetty Luostolta. Lisääntyneellä kysynnällä ja työmatkailijoiden määrän lisääntymisellä alueella on myönteistä vaikutusta matkailuelinkeinoon.

Mahdollinen heikentävä vaikutus näyttäytyy matkailuelinkeinon ja yritysten huolena kaivoksen mahdollisista vaikutuksista. Huoli voi luoda epävarmuuden tunteita tulevaisuudesta. Huolta on kaivoshankkeen vaikutuksista kuntakeskuksen matkailun kehittymiseen ja uusien matkailuyritysten sijoittumisesta alueelle. Hanke ei ole suunnitteluvaiheen aikana vaikuttanut matkanjärjestäjäyhteistyöhön kuntakeskuksessa tai estänyt vapaa-ajan matkailun kehittymistä. Hanke voi kuitenkin vaikuttaa uusien yritysten sijoittumiseen alueelle, tai olemassa olevien yritysten haluun kehittää toimintaansa, mikäli kaivos koetaan uhkana matkailulle. Mikäli Sodankylässä tulee tulevaisuudessa toimimaan yhtäaikaisesti kolme kaivosta (Kevitsa, Sakatti ja Ikkari), voi huoli kaivosten yhteisvaikutuksista lisääntyä. Vaikka vaikutuksia ei muodostuisi, voi huoli silti olla läsnä. Huolet kaivoksen vaikutuksista voivat yltää laajemminkin Sodankylän matkailuelinkeinossa. Suunnitteluvaiheen uutisointi ja julkinen keskustelu aiheesta voi suunnitteluvaiheessa vaikuttaa ihmisten tai matkailijoiden asenteisiin kaivoshanketta kohtaan, mutta ei todennäköisesti vaikuta asenteisiin Luostoon tai pohjoisen kohteisiin matkailukohteena sillä kaivos on kaukana näistä keskuksista, ja niillä on vahva oma identiteettinsä, jota ei välttämättä yhdistetä Sodankylän kuntaan.

Suunnitteluvaiheessa vaikutukset ovat pääosin myönteiset tai neutraalit matkailuelinkeinon tarjoamien palveluiden kuten majoitus- ja ravitsemuspalveluiden kysynnän kasvulle. Tehdyt investoinnit ja työntekijöiden ja työmatkailijoiden lisääntymisellä on myönteinen vaikutus paikalliseen elinkeinoelämään. Epätietoisuus ja -varmuus hankkeen mahdollisista heikentävistä vaikutuksista on luonut huolta joidenkin yritysten osalta.

4.2 Rakentamisen aikaiset vaikutukset

Sakatin kaivoshankkeessa varsinaisen kaivoksen rakentamisvaiheen kesto on noin 2–3 vuotta. Tätä edeltää yhdystien ja sillan, sekä voimajohdon rakentaminen kaivokselle, joiden rakentamisajan on arvioitu olevan vajaat kaksi vuotta. Rakentamisvaihetta ei kuitenkaan voida erottaa täysin kaivoksen toimintavaiheesta, koska tiettyjen alueiden, kuten rikastushiekan sijoitusalueiden ja maanalaisen kaivoksen tunneliverkoston, rakentaminen jatkuu myös tuotantovaiheen aikana. Rakentamisen aikaiset vaikutukset kohdentuvat pääasiassa paikallisesti hankealueen ympäristöön ja lähialueille. Tunnistettu, myönteisesti vaikuttava tekijä rakentamisvaiheessa, on lisääntynyt työntekijöiden määrä alueella. Vaikuttavina heikentävinä tekijöinä rakennusvaiheessa on tunnistettu rakennustöistä johtuva melu, voimajohdon rakentaminen, liikenteen lisääntyminen.

Sakatin kaivoshankkeen meluselvityksessä tehtyjen mallinnusten mukaan (AFRY Finland Oy, 2024) rakentamisen aikaiset meluvaikutukset kohdistuvat pääosin Kuusivaaraan ja lähiympäristöön. Hankkeen melualueelle ei sijoitu matkailuyrityksiä tai toimintaa, lukuun ottamatta moottorikelkkauraa, jota käytetään satunnaisiin pitkän matkan moottorikelkkasafareihin. Kelkkauraa joudutaan kuitenkin siirtämään kaivoksen maanpäällisten toimintojen edestä. Rakentamisen aikainen melu ei vaikuta matkailuyritysten operatiiviseen toimintaan tai tuotteisiin ja palveluihin. Melun vaikutus Viiankiaavan soidensuojelualueelle jää hyvin vähäiseksi, eikä sen arvioida heikentävän omatoimimatkailijoiden virkistyskokemusta tai kohteen virkistysarvoa.

Meluselvityksen mukaan liikenteestä johtuva melu ei myöskään aiheuttaisi haittaa matkailulle. Toisaalta lisääntyvä raskaan liikenteen määrä vt4:llä voi heikentää tien turvallisuutta ja voi ajoittain ruuhkauttaa liikennettä. Tiellä kulkee runsaasti matkailijoita ja ryhmämatkailijoiden bussikuljetuksia erityisesti talvisesongin aikaan. Vaikka melu ei mallinnusten mukaan kuuluisi merkittävänä lähialueen yrityksiin, voidaan melun lisääntyminen silti kokea häiritsevänä.

Sähkön siirtoon rakennetaan voimajohto, joka tulee tehdasalueelle luoteen suunnasta Kitisen ylitse. Ramboll on laatinut vuonna 2020 valmistuneen voimajohdon ympäristöselvityksen, missä voimajohdon rakentamista ja sen vaikutuksia on kuvattu tarkemmin vuonna 2020 jätetyn YVA-selostuksen liitteenä 24. (FCG Suunnittelu ja tekniikka Oy 2020) Poromatkailun tukikohta sijaitsee nykyisen voimajohdon länsipuolella ja kulku tukikohtaan on nykyisen ja tulevan voimajohtolinjan poikki. Poromatkailutoiminta sijoittuu joulu-huhtikuun ajalle, kun porojen talviruokinta on käynnissä alueella. Voimajohdon rakentaminen kohdistuu syystalviaikaan, jolloin maa on jäässä. Rakentamisen aikana voi esiintyä häiriötekijöitä luonnossa tapahtuvaan poromatkailuun ja heikentää elämystä luonnonrauhasta. Vaikutus kohdistu yhteen yritykseen.

Kaivoksella työskentelee rakennusvaiheessa arviolta noin 400–500 henkilöä, kaivoksen oma henkilöstö ja urakoitsijat mukaan lukien. Rakennusvaiheen aikana paikallisten majoitus- ja ravintolapalveluiden kysyntä kasvaa. Matkailualan yrityksillä on mahdollisuus tarjota majoitus-, ravitsemus-, aktiviteetti- ja kokouspalveluitaan työntekijöille ja urakoitsijoille. Vaikutus matkailupalveluiden kysyntään on myönteinen. Haastateltavien mukaan Kevitsan kaivoksen rakennusvaiheen aikana kysyntä majoituspalveluiden osalta kasvoi, ja ulottui hankealueen lähistöllä oleviin maatila- ja kylämajoitusta tarjoaviin yrityksiin, Sodankylän kuntakeskuksen yrityksiin ja Luoston yrityksiin. Voidaan olettaa, että Sakatin kaivoshankkeen rakentamisen aikana kysyntä on vähintään samalla tasolla. Vertailuanalyysin perusteella arvioidaan, että kaivostoiminta voi ylläpitää kuntakeskuksen palveluita ja luoda myös uutta kysyntää matkailuun liitännäisille aloille, kuten kaupan, sekä terveys- ja hyvinvointipalveluiden toimialalle. Välillisesti myönteisiä vaikutuksia voi kohdistua myös tukipalveluihin, kuten maansiirto-, rakennus-, huolto- ja LVI-alan yrityksiin sekä logistiikka- ja liikennealan yrityksiin.

Rakennusvaiheessa vaikutukset ovat hyvin paikallisia. Rakentamisesta johtuvat heikentävät vaikutukset melun ja liikenteen osalta kohdistuvat pääosin vain muutamaan tai yhteen lähialueen yritykseen. Lisääntynyt kysyntä majoitus-, ravitsemus-, aktiviteetti- ja kokouspalveluille voi yltää laajemminkin koko Sodankylän alueelle, mutta todennäköisimmin hankealueen lähistöllä ja kirkonkylällä toimiviin majoitusta tarjoaviin yrityksiin ja Luoston palveluihin. Majoittujia voi myös ulottua esimerkiksi pohjois-Sodankylään Tankavaaraan, mikäli majoitustarjonta ei muuten riitä.

4.3 Toiminnan aikaiset vaikutukset

Sakatin kaivoksen suunniteltu toiminta-aika on noin 20 vuotta. Toiminnan aikaiset vaikutukset kohdistuvat vaikutuksen luonteen mukaan lähialueelle Sodankylän kuntakeskukseen tai laajemmin Sodankylän muihin matkakohteisiin pohjoisessa ja Luostolla. Toiminnan aikaiset vaikutukset muodostuvat osittain samoista vaikutusmekanismeista mitä suunnitteluvaiheessa. Myönteinen vaikutus muodostuu majoitus- sekä ravintolapalveluiden kysynnästä ja mahdollisesta uudesta työvoimasta alueella. Aivan hankealueen lähialueella mahdolliset heikentävät vaikutukset muodostuvat melusta,

pölystä, valosta, tärinästä, liikenteen lisääntymisestä, maisemavaikutuksista, voimajohdon vaikutuksista ja vaikutuksista reitteihin. Nämä vaikutukset kohdistuvat pääosin aivan hankealueen läheisyyteen ja mahdollisesti Sodankylän kuntakeskukseen. Vaikutusten ei arvioida kohdentuvan Luostoon tai pohjoisen Sodankylän kohteisiin, sillä etäisyys kohteista ja niiden toiminta-alueesta on suuri. Muita tunnistettuja vaikutuksia, jotka voivat vaikuttaa koko Sodankylän matkailuun ovat heikentävät vaikutukset imagoon ja työllisyyteen. Vaikutukset työllisyyteen voivat olla mahdollisesti myös myönteisiä, mikäli Sodankylään muuttaa uusia perheitä kaivoshankkeen myötä. Haastatteluissa vastaajat korostivat luontoarvoja ja niiden tärkeyttä matkailulle. Erityisesti Lapin ja Sodankylän matkailu perustuu puhtaaseen luontoympäristöön. Haastateltavat korostivat luontoarvoja ja niiden säilyttämistä. Kaivoshankkeen riskit nähtiin suurimpana vaikutustekijänä, sillä matkailun toimintaympäristö on herkkä tämän tyyppisille muutoksille tai ympäristöriskeille. Lapin ja Sodankylän matkailuimago on erityisen herkkä ympäristöriskeille.

Sakatin kaivoshankkeen meluselvityksessä tehtyjen mallinnusten mukaan (AFRY Finland Oy, 2024) toiminnan aikaiset meluvaikutukset kohdistuvat pääosin aivan kaivoksen toimintojen läheisyyteen. Hankkeen melualueelle ei sijoitu matkailuyrityksiä tai toimintaa, lukuun ottamatta moottorikelkkauraa, jota käytetään satunnaisiin pitkän matkan moottorikelkkasafareihin. Kelkkauraa joudutaan kuitenkin siirtämään kaivoksen maanpäällisten toimintojen edestä. Liikenteestä johtuva melu on arvioilta samalla tasolla toimintavaiheessa kuin rakennusvaiheessa ja vaikutukset liikenteen osalta voidaan olettaa olevan samanlaiset kuin rakennusvaiheessa.

Hankkeeseen tehtyjen pölypäästöjen leviämismallinnusten mukaan (AONA Environmental, 2024) toiminnan aikaiset pölyvaikutukset eivät kohdistu lähistön matkailuyrityksiin tai muihinkaan matkailulle tärkeisiin kohteisiin. Pölymallinnus ja sen vaikutuksia on kuvattu tarkemmin vuonna lokakuussa 2024 valmistuneessa päivitetyssä pölymallinnusraportissa.

Melu- ja pölyvaikutusten tapaan tärinävaikutukset ovat hyvin paikallisia, eivätkä vaikuta matkailutuotteisiin ja palveluihin. Kaivoshankkeen tärinäselvityksessä on kuvattu tarkemmin tärinää ja sen vaikutuksia vuonna 2020 jätetyn YVA-selostuksen liitteessä 11.

Hankkeen Maisema- ja kulttuuriympäristövaikutusten arvioinnin päivitysraportin mukaan (Ramboll, 2024) kaivosalue ja sen eri toiminnot eivät näkyisi Kersilön ja Sattasen kylissä sijaitseville matkailuyrityksille. Sodankylän taajama-alueelta ei avaudu näkymiä kaivostoiminnoille eikä vaikutuksia aiheudu.

Viiankiaavan Siurunmaan luontopolun lintutornilta ei avaudu näkymä Kuusivaaralle kaivostoimintojen suunnalle. Viiankiaavan Kersilön luontopolun pitkospuuosuudelta avautuu näkymiä Kuusivaaralle kaivostoimintojen suunnalle. Luontopolulta on nähtävissä osia rikastushiekka-alueesta ja osia prosessialueesta. Rakenteista voi nähdä osia metsärajan yläpuolella ja ne ovat jonkin verran erotettavissa maisemasta. Etäisyyttä näkyville rakenteille kertyy näkemäalueanalyysin tarkastelupaikasta lyhimmillään noin 5,7 kilometriä. Maisemavaikutusten arvioinnin mukaan toiminnot eivät nouse taustamaiseman siluetissa merkittävästi näkyviin ja maiseman mittakaava säilyy ja alueen avoimuuteen ei kohdistu vaikutuksia. Viiankiaavan luonne luonnonmaisemana voi muuttua vähäisesti teollisten toimintojen näkyessä ja toimintojen näkymisestä aiheutuvia vaikutuksia voidaan pitää lievästi negatiivisina Viiankiaavalla. Myös valaistusvaikutukset Viiankiaavan suunnalla arvioidaan merkittävyydeltään lievästi negatiivisiksi Vaikutuksia saattaisi siis kohdistua omatoimimatkailijan

virkistysmaisemaan, mutta alueen vähäisen käytön ja pienen maisemahaitan vuoksi voidaan arvioida, että matkailuun ei kohdistu vaikutuksia.

Kommattivaara on Sodankylän matkailun master planin mukaan yksi potentiaalinen matkailun kehittämiskohde, missä matkailija voi kokea erilaisia aktiviteettejä sekä luonnonilmiöitä lakialueelta. (FCG, 2022) Nykyisiä Kommattivaaran keskeisiä toimintoja ovat laskettelurinteet sekä reitit pääosin paikallisena virkistyskohteena, joihin kaivostoiminnoista ei kohdistu maisemallisia vaikutuksia. Maisemaselvityksen luonnoksen havainnekuvien mukaan (Ramboll, 2024) Kommattivaaran lakialueelta pohjoiseen päin katsottaessa Sakatin kaivohankkeen toiminnoista erottuvat selkeimmin rikastushiekka-alue, läjitysalueet ja altaat, sekä prosessialue, joista rikastamorakennus selkeimmin. Maisemapaikalta kertyy matkaa kaivostoiminnoille runsaat kahdeksan kilometriä. Muuten luontovaltainen maisema häiriintyy kaivostoiminnan rakenteiden näkyessä. Pimeän aikaan maisemassa on uusi valonlähde, joka voi vaikuttaa revontulten katsomiseen tai kokemukseen revontulia katsellessa pohjoiselta taivaalta. Lakialueen matkailullisen hyödyntämisen osalta kaivostoimintojen näkyminen voi heikentää kehittämisen edellytyksiä revontulimatkailun osalta.

Sodankylän matkailu koostuu itsenäisistä matkakohteista, joilla on oma vahva brändi (Luosto, Tankavaara, Kakslauttanen). Näihin kohteisiin ei todennäköisesti tämän takia kohdistuisi imagovaikutuksia. Kohteiden ei tarvitse muuttaa profilointiaan kaivoksen takia. Keskeinen tekijä tässä ja vaikutusten kohdentumisessa on kaivoksen etäisyys ja sijainti matkailun ydinalueista ja toiminnoista. Kaukaisen sijainnin vuoksi melu-, valo-, maisema-, liikenne- ja tärinävaikutukset eivät pääse vaikuttamaan imagoon. Kirkonkylän matkailua kehitetään reittien, luontomatkailun ja suunnitteilla olevan tiedekeskuksen kautta. Sakatin kaivoshanke on huomattavasti lähempänä Kirkonkylän matkailun toimintoja kuin muita Sodankylän kohteita. Suunniteltu kaivos ei kuitenkaan näkyisi kirkonkylän reiteille tai kohteisiin, lukuun ottamatta Kersilössä sijaitsevaa poromatkailuyritystä, minne voimajohto näkyisi olemassa olevan voimajohdon rinnalla ja Kommattivaaran huippua, minne kaivostoiminnot näkyisivät. Suunnitteilla olevan tiedekeskuksen avulla on mahdollista tuoda kaivostoiminta ja maaperän rikkaudet konkreettisesti esille matkailijoille tieteen kautta ja näin mahdollisesti luoda myönteisempää imagoa kaivostoiminnasta.

Suurin osa matkailun toiminnoista tapahtuu matkailukeskuksien läheisyydessä. Ohjelmapalvelut kuten koiravaljakko-, revontuli- ja moottorikelkkasafarit, sekä muut ohjatut ja omatoimiset aktiviteetit kuten maastopyöräily, melonta, jääkellunta, hiihto, lumikenkäily ja niin edelleen, tapahtuvat pohjois-Sodankylän keskuksien lähialueilla ja Luostolla, Pyhä-Luoston matkailukeskuksessa, ja sen lähialueilla. Kirkonkylällä majoittuvien vapaa-ajan matkailijoiden käyttämät ohjelmapalvelut järjestetään pääosin Sodankylän pohjoisosissa ja Savukoskella. Kirkonkylällä matkailijat tutustuvat omatoimisesti ympäristöön ja kulttuuri- sekä luontokohteisiin. Kuntakeskuksessa on osoitettu paikkoja revontulten katseluun. Valohaittojen vähentämiseksi kaivoksen valaistus suunnitellaan siten, että valosaastetta muodostuisi mahdollisimman vähän, eikä näin häiritsisi pimeyttä ja revontulten havaitsemista.

Haastatteluista saatujen tietojen mukaan Viiankiaavan soidensuojelualueen ja hankealueen läpi kulkevaa moottorikelkkareittiä käytetään Luostolta lähtevien pohjoiseen suuntaavien pitkän matkan moottorikelkkasafareiden reittinä ja omatoimikelkkailijoiden toimesta. Pitkän matkan safareita voidaan kuitenkin tehdä toista pohjoiseen kulkevaa, tai reitin mahdollista uutta linjausta pitkin, eikä

vaikuta oleellisesti toimintaan. Muille lähialueen reiteille, lukuun ottamatta Viiankiaavan reittejä, ei kohdistu vaikutuksia melu- tai maisemahaitan takia.

Poromatkailun tukikohta sijaitsee nykyisen voimajohdon länsipuolella ja kulku tukikohtaan on nykyisen ja tulevan voimajohtolinjan poikki. Voimajohto leventää nykyistä johtoaukeaa vt4 suuntaan. Puuston vähentyminen voimajohtoaukean leventymisen myötä voi vaikuttaa maisemaan ja luontokokemukseen. Yrittäjä saattaa joutua viemään matkailijoita kauemmas rauhallisemman ja erämaiseman tunnelman saavuttamiseksi mitä ennen. Voimajohdon vaikutukset poromatkailuun arvioidaan kokonaisuudessaan vähäiseksi, vaikka vaikutukset yksittäiseen yritykseen saattavat paikoin olla kohtalaisetkin.

Kaivoshankkeella voi olla toimintavaiheessa myönteinen vaikutus matkailuelinkeinoon majoitus-, kokous- ja ravitsemuspalveluihin kaivosyhtiön käyttäessä kyseisiä palveluita. Vaikutus toimintavaiheessa ei todennäköisesti ole yhtä suuri kuin rakennusvaiheessa, koska alueella liikkuvien urakoitsijoiden ja työntekijöiden määrä on siihen verrattuna pienempi. Haastatteluista saadun tiedon mukaan olemassa oleva kaivostoiminta on toimintavaiheessa tuonut osalle yrityksistä tasaista kävijävirtaa, mutta toisaalta kaivostyöntekijät eivät ole merkittävä lisä toimintavaiheessa. Vaikutus on siis neutraali tai vähintään myönteinen. Kaivosyhtiö voi vaikuttaa myönteisesti Sodankylän matkailuun käyttämällä paikallisia majoitus-, ravitsemus-, kokous- ja aktiviteettipalveluita. Matkailuun liittyvien liitännäis- ja tukipalveluiden kysynnän ja käytön arvioidaan lisääntyvän, mitkä voivat luoda synergiaetuja matkailun, kaivostoiminnan ja muiden elinkeinojen välille.

Matkailualan työnvoimapula voi helpottaa, mikäli kaivoksen perässä Sodankylään muuttaa perheitä, joiden toinen osapuoli työskentelee kaivosalalla ja toinen esimerkiksi matkailualalla. Elinkeinorakenteen monipuolistumisen myötä tarjoutuu uusia mahdollisuuksia työllistyä Sodankylässä ympärivuotisesti. Toisaalta haastatteluiden mukaan matkailualalla on vain yksittäisissä tapauksissa huomattu hyötyjä yllä olevan esimerkin mukaan. Haastateltavat toivat esille, että kaivosalalle on siirtynyt työntekijöitä pois matkailualalta. Nämä työntekijät ovat yleensä siirtyneet sesonkiluonteisesta työpaikasta kaivosalalle ympärivuotisen työpaikan perässä. Haastateltavat olivat huomanneet työllisyyteen liittyen siis lieviä myönteisiä ja heikentäviä vaikutuksia työvoiman saatavuuteen. Vaikutus määräytyy lopulta sen mukaan, miten Sodankylä pystyy houkuttelemaan kaivosalan työntekijöitä asettumaan vakituisesti Sodankylään, jolloin myönteisiä vaikutuksia saattaisi kohdistua myös matkailualalle. Yksi pullonkaula tämän esteenä on asuntopula.

Vaikutukset toimintavaiheessa arvioidaan olevan moniulotteiset. Toteutuessaan kaivos voi toimintavaiheessa luoda matkailuelinkeinon näkökulmasta mahdollisuuksia työllisyyden ja matkailupalveluiden kysynnän näkökulmasta. Tiedekeskus Auroran toteutuessa matkailun ja kaivosalan yhteistyö voi konkretisoitua ja luoda hyötyjä molemmille toimialoille. Heikentävät vaikutukset kohdistuvat lähialueen poromatkailuyritykseen ja Viiankiaapaan omatoimimatkailijoiden virkistyskohteena. Viiankiaavalla ei kuitenkaan kulje tai sinne ei ohjata suuria määriä omatoimimatkailijoita. Muuten heikentäviä vaikutuksia ei muodostu kohteiden kaukaisen sijainnin vuoksi. Toimintavaiheessa matkailuelinkeino näkee riskinä kaivoksesta johtuvat ympäristöhaitat, mitkä esimerkiksi onnettomuuksien sattuessa voisivat vaikuttaa hyvinkin kielteisesti Sodankylän matkailun imagoon ja konkreettisesti luontomatkailuun. Kokonaisuudessaan vaikutusten arvioidaan olevan neutraalit koko Sodankylän matkailun osalta, mutta yksittäisten yritysten osalta vähäisen kielteiset.

4.4 Sulkemisen aikaiset vaikutukset

Kaivostoiminnan toiminta-ajan jälkeen, arvioilta 20 vuotta kaivoksen avaamisesta kaivos suljetaan. Hankealueella sijaitsee lukuisia toimintoja, jotka sulkemisvaiheessa, joko poistetaan kokonaan, tai suljetaan paikalleen. Toimintoja ovat maanalaisen kaivoksen sisäänkäynti- ja rikastamoalueet, sivukiven, malmin ja pintamaiden väliaikaiset sijoitusalueet, sijoitusalueet rikastushiekoille, putkistot, sähkölinjat, vesienhallintarakenteet, lämpölaitos, kemikaalien ja räjähdysaineiden varastot sekä varikot. Osa rakenteista, esimerkiksi tiestö, voi palvella myös alueen käyttöä kaivostoiminnan jälkeen.

Matkailuelinkeinon näkökulmasta kaivoksen sulkemisella ei arvioida olevan suuria vaikutuksia matkailuelinkeinoon. Toiminta-aikana muodostuneiden työpaikkojen häviäminen alueelta voi vaikuttaa koko kunnan elinvoimaan ja sitä kautta myös matkailuun. Vaikutukset toiminta-aikana matkailupalveluiden kysyntään ja käyttöön ovat arvioilta kuitenkin vähäiset eivätkä vaikuta ratkaisevasti matkailuyritysten toimintaan, joten kaivoksen sulkeminen ei todennäköisesti vaikuttaisi suoraan heikentävästi.

4.5 Yhteenveto vaikutuksista

Vaikutusten arvioinnin mukaan Sakatin monimetalliesiintymän kaivoshankkeen vaikutukset Sodankylän matkailuelinkeinoon painottuvat eri tavoin kaivoksen eri vaiheissa. Kerätyn lähtötiedon, haastatteluiden, vertailuanalyysin ja saatavilla olevan tutkimustiedon sekä selvitysten perusteella, voidaan sanoa, että keskeisin tekijä vaikutusten muodostumisessa on kaivoksen etäisyys matkailukeskuksiin. Niin myönteiset kuin heikentävätkin vaikutukset kohdistuvat pääosin Sodankylän kuntakeskuksen matkailuelinkeinoon ja yrityksiin.

Suunnitteluvaiheessa korostuvat epävarmuudet ja huoli hankkeen mahdollisista vaikutuksista yritysten toimintaan ja Sodankylän matkailun imagoon. Vaikutusten arvioidaan kuitenkin suunnitteluvaiheessa olevan pääosin myönteiset tai neutraalit lisääntyneen kysynnän ansiosta pääasiassa majoitus- ja ravitsemuspalveluita kohtaan. Alueella lisääntyneiden työntekijöiden ja työmatkailijoiden määrä on vaikuttanut jo myönteisesti paikalliseen elinkeinoelämään ja matkailun liitännäisaloihin, kuten kiinteistöhuollon ja kaupan palvelualoihin. Vaikutukset kohdentuvat erityisesti kuntakeskukseen, mutta myös laajemmin Sodankylän muihin kohteisiin, missä voidaan käyttää esimerkiksi kokous- ja aktiviteettipalveluita.

Rakentamisvaiheessa korostuvat rakentamisen aikaisen melun ja liikenteen aiheuttamat häiriöt hankealueen lähialueilla. Näistä johtuvat heikentävät vaikutukset kohdistuvat pääosin vain muutamaan tai yhteen lähialueen yritykseen. Kuten suunnitteluvaiheessa, niin myös rakentamisvaiheessa kaivostyöntekijöiden määrän odotetaan lisääntyvän Sodankylässä. Rakennusvaiheessa myös urakoitsijoiden määrä tulee lisääntymään alueella. Lisääntynyt kysyntä majoitus-, ravitsemus-, aktiviteetti- ja kokouspalveluille voi yltää laajemminkin koko Sodankylän alueelle, mutta todennäköisimmin hankealueen lähistöllä ja kuntakeskuksessa toimiviin majoitusta tarjoaviin yrityksiin ja Luoston palveluihin. Majoittujia voi myös ulottua esimerkiksi Tankavaaraan, mikäli majoitustarjonta ei muuten riitä.

Toimintavaiheessa korostuvat matkailuelinkeinon näkökulmasta ympäristövahinkojen riski, joka on osin syynä huoleen jo suunnitteluvaiheessa. Mikäli riskit toteutuisivat, olisi kaivoksen toimintavaiheella heikentävä vaikutus Sodankylän matkailun imagoon ja konkreettisesti luontomatkailuun. Oletus on kuitenkin se, että näin ei koskaan tapahdu. Mahdolliset heikentävät vaikutukset voivat pienissä määrin kohdistua lähialueen yrityksiin ajoittaisena meluna tai tärinänä, mutta ei arvioida vaikuttavan keskeisesti matkailuyritysten toimintaan. Myönteiset vaikutukset koostuvat paikallisen elinvoiman parantumisesta ja siitä seuraavista mahdollisista myönteisistä vaikutuksista, esimerkiksi asuntojen rakentamiseen ja vakituisten asukkaiden muuttamiseen Sodankylään. Vaikka joitain myönteisiä ja heikentäviä vaikutuksia toimintavaiheessa saattaa ilmetä, ei kaivoshankkeella kokonaisuudessaan kuitenkaan arvioida olevan vaikutuksia Sodankylän matkailuelinkeinoon toimintavaiheessa.

Sulkemisvaihe ei todennäköisesti vaikuta matkailuelinkeinoon. Vaikutukset sulkemisvaiheessa riippuvat siitä, miten sulkeminen vaikuttaa koko kunnan elinvoimaan ja sitä kautta mahdollisesti matkailuun. Sakatin kaivoshankkeen ei kuitenkaan arvioida vaikuttavan Sodankylän matkailuun merkittävästi, joten voidaan olettaa, että sulkemisvaiheen vaikutukset jäävät myös vähäiseksi.

Ratkaisevaa vaikutusten muodostumiselle on siis kaivoksen etäisyys matkailukeskuksesta ja sen toiminnoista. Haastatteluissa ja taustamateriaaleista on vedettävissä johtopäätös, että mikäli kaivoshanke sijoittuisi lähemmäs matkailutoimintoja, olisivat vaikutukset kielteiset. Matkailun kehittämisen näkökulmasta Sodankylän kunnan painopisteet ovat Luostolla, pohjoisessa Sodankylässä ja kuntakeskustassa. Näiden kehittämisedellytyksiin kaivoksen toiminnalla ei arvioida olevan heikentävää vaikutusta. Aktiivinen malminetsintä Sodankylässä on herättänyt huolta matkailuelinkeinon sisällä Sodankylässä ja Lapissa. Uusista kaivoshankkeista ollaan huolissaan ja niiden mahdollisista kumulatiivista vaikutuksista. Matkailu on yleisesti arvioiden herkkä muutoksille, jotka kohdistuvat matkailun hyödyntämiin luonnon tai paikalliskulttuurin resursseihin. Mahdollisen ympäristöriskin toteutuessa matkailua heikentävät vaikutukset voivat olla merkittävämmät kumuloituen kuntatasolle ja alueen matkailuidentiteettiin.

Matkailuun kohdistuvat myönteiset vaikutukset ovat kytköksissä Sodankylän lisääntyvän työmatkailun palvelukysyntään, sekä laajemmin Sodankylän matkailua tukevan tuki- ja liitännäispalveluiden kehittymiseen. Rakentamisvaiheen matkailukysynnän voidaan arvioida olevan lyhytaikaisesti suurempi kuin toimintavaiheen kysynnän. Matkailua tukevien tuki- ja liitännäispalveluiden voidaan arvioida vahvistavan kunnan elinkeino- ja palvelurakennetta pitkäkestoisesti koko kaivostoiminnan elinkaaren aikana.

Matkailua heikentävät vaikutukset ovat kytköksissä matkailutoimintoihin Kersilössä sekä Viiankiaavalla. Matkailuun kohdistuvien heikentävien vaikutusten arvioidaan jäävän paikallisiksi ja ajalliselta kestoltaan pysyviksi. Matkailuimagoon kohdistuva vaikutus arvioidaan neutraaliksi ja pysyväksi koko kaivostoiminnan elinkaaren aikana.

Keskeisimmät vaikutuskokonaisuudet on koottu oheiseen taulukkoon (Taulukko 1.) Taulukossa esitetään kaivoksen matkailuun kohdistuvat vaikutukset vaikutuskohteittain. Yhteenvetotaulukossa vaikutusten merkittävyyttä on arvioitu kaivostoiminnan elinkaaren eri vaiheissa sekä esitetty huomioita laadullisesti kunkin vaikutuskohteen osalta.

Taulukko 1 Yhteenveto Sakatin monimetalliesiintymän kaivoshankkeen vaikutuksista matkailuelinkeinoon Sodankylässä.

Suuri +++	Kohtalainen ++	Vähäinen +	Ei vaikutusta 0	Vähäinen –	Kohtalainen ––	Suuri –––

Vaikutuksen kohde		Suunnittelu	Rakentaminen	Toiminta	Sulkeminen	Yhteenveto vaikutuksista
Matkailun vetovoima ja alueen identiteetti	Matkailuimago	0	0	0/+	0	• Matkailijoiden mielikuviin Sodankylästä matkakohteena neutraali vaikutus. • Sodankylän matkailukohteilla kullakin oma profiili ja brändi, joita ei ole tarpeen muuttaa. Kaivostoiminnan ja matkailun yhteistyönä mahdollisesti toteutettavat tuotteet voivat luoda myönteistä matkailuimagoa ja profiloida erityisesti kuntakeskusta työ- ja vapaa-ajan matkailukohteena.
	Matkailuprofiili ja brändi	0	0	0/+	0	
Matkailu-tuotteet ja palvelut	Ohjatut luontosafarit/-retket	-	-	0	0	• Poromatkailuun kohdistuvat heikentävät vaikutukset ovat paikallisia ja kohdistuvat suoraan yhteen yritykseen Kersilön kylässä, muilta osin poromatkailuun ei kohdistu vaikutuksia kohteiden sijoittuessa lähelle matkailukeskittymiä Sodankylässä. • Kalastusmatkailuyrityksiä ja tarjontaa on vähän ja pääosa toiminnoista sijoittuu Porttipahdan ja Lokan tekoaltaille, joten heikentäviä vaikutuksia ei arvioida olevan. • Valtaosa ohjatuista luontosafareista ja omatoimisesta retkeilystä ja luontoaktiviteeteistä sijoittuvat Luoston ja pohjoisen Sodankylän ydinalueiden välittömään läheisyyteen. • Kylämatkailun ja paikallisen kulttuurin osalta Sattasen ja Kersilön kyliin voi kohdistua vähäisiä heikentäviä vaikutuksia lisääntyvän liikenteen vuoksi. • Muuhun kylämatkailuun kohdistuvat vaikutukset arvioidaan neutraaleiksi. • Omatoimisen retkeilyn osalta Viiankiaavan käyttö ei esty, mutta voi heikentää paikallisesti luontokokemusta.
	Poromatkailu	0	-	-	0	
	Kalastusmatkailu	0	0	0	0	
	Kylämatkailu ja kulttuuri	0	0	0	0	
	Omatoiminen retkeily ja luontoaktiviteetit	0	-	-	0	
	Matkailijamäärät, vapaa-ajan matkailu	0	0	0	0	

Vaikutuksen kohde		Suunnittelu	Rakentaminen	Toiminta	Sulkeminen	Yhteenveto vaikutuksista
Matkailukysyntä	Matkailijamäärät, työ- ja liikematkustus	+	++	+	0	• Matkailun aluetalouteen ja työllisyyteen kohdistuvat vaikutukset ovat riippuvaisia alueelle kohdistuvista matkailijoista ja heidän rahankäytöstään tulevaisuudessa. • Matkailukysynnän lisäys arvioidaan tulevan työmatkailusta ja vapaa-ajan matkailun osalta kaivoksen vaikutus arvioidaan neutraaliksi. • Suunnittelu- ja rakentamisvaiheissa majoitus-, ravintola- ja kaupan palveluiden arvioidaan lisääntyvän vähäisesti/kohtalaisesti ja toimintavaiheessa palveluiden käyttö on hieman vähäisempää. Toiminnan aikana sulkemista voi tapahtua vaiheittain.
	Matkailun ydinpalveluiden käyttö	+	++	+	0	
	Matkailun tulo- ja työllisyys	+	+	+	0	
Matkailun rakennettu ympäristö ja alueiden käyttö	Matkailureitit	-	-	0	0	• Kaivosalueen ja Viiankiaavan läpikulkevan moottorikelkkaura on vähäisessä käytössä muutamilla ohjelmapalveluyrityksillä, mutta sen käyttö ei esty yrityksiltä tai yksittäisiltä kelkkailijoilta uuden linjauksen myötä. Viiankiaapa yhtenä Sodankylän luontokohteena säilyy eikä sen käyttö esty. • Muut matkailun kannalta merkittävät luontokohteet (Pyhä-Luoston ja Urho Kekkosen kansallispuistot, Sompion luonnonpuisto) sekä muut yksittäiset luontokohteet sijoittuvat muille alueille, jolloin vaikutukset arvioidaan neutraaliksi. • Matkailupalveluiden alueidenkäytön osalta kaivostoiminnalla ei ole vaikutusta nykyisiin palveluvyöhykkeisiin.
	Luontokohteet ja nähtävyydet	-	-	0	0	
	Palvelut (majoitus-, ravintola- ja ohjelmapalvelut sekä käyntikohteet)	0	0	0	0	
Matkailun kehittäminen	Verkostot (matkanjärjestäjä-, media-, liikenne)	0	0	0	0	• Verkostojen osalta vaikutukset arvioidaan neutraaliksi. Rakentamis- ja toimintavaiheessa uutta kysyntää syntyy, joka voi luoda mahdollisuuksia uusille majoitusinvestoinneille tai lisäkapasiteetille. • Olemassa olevien matkailuyritysten kehittämismahdollisuuksiin kaivostoiminnalla on vähäinen heikentävä vaikutus kohdistuen Kersilössä toimivaan poromatkailuyritykseen ja sen autenttisuuteen.
	Uudet majoitusinvestoinnit ja rakentaminen	0	+	+	-	
	Olemassa olevien matkailuyritysten kehittyminen	-	-	-	0	

Vaikutuksen kohde		Suunnittelu	Rakentaminen	Toiminta	Sulkeminen	Yhteenveto vaikutuksista
	Uudet matkailuyritykset ja sijoittuminen alueelle	0	+	+	0	• Kaivostoiminta ei heikennä uusien matkailuyritysten houkuttelua ja sijoittumista alueelle. Kaivostoiminta voidaan nähdä potentiaalisena liiketoimintamahdollisuutena (mm. Tiedekeskus Aurora). • Merkittävimmät myönteiset vaikutukset arvioidaan kohdistuvan matkailun liitännäis- ja tukipalveluihin kaivostoiminnan, matkailun ja muiden elinkeinojen synergiahyötyjen ja kasvupotentiaalin vuoksi erityisesti toimintavaiheessa. Sulkemisvaiheessa liitännäis- ja tukipalveluiden käytön arvioidaan vähenevän. Muu kaivostoiminta Sodankylässä voi kuitenkin ylläpitää palvelurakennetta.
	Matkailun liitännäis- ja tukipalvelut (mm. kauppa, työterveys, hyvinvointi, maanrakennus, huolto, LVI, logistiikka, liikenne)	+	+	++	-	

Lähteet

AFRY Finland Oy (2024). Boliden Kevitsa Mining Oy. Louhintavaiheen 5 YVA-ohjelma. Louhintavaiheen 5 YVA-ohjelma (ymparisto.fi)

AFRY Finland Oy (2024). Sakatin monimetalliesiintymän kaivoshanke. Meluselvitys 10/2024. 101013797-E0004_AA_Sakatti_Melumallinnus_Raportti_4.0.pdf

Agnico Eagle Finland Oy (2024). Internet-sivut. Agnico Eagle Finland – Yhteistyössä lappilaisten kanssa.

AONA Environmental. (2024). Sakatti Mine Project – Dispersion Modelling of the Dust Releases from the Planned Sakatti Mine Project. Anglo American.

Boliden Kevitsa Mining Oy. (2024). Internet-sivut. Boliden Kevitsa - Boliden

Crouch, G I. 2007. Modelling Destination Competitiveness. A Survey and Analysis of the Impact of Competitiveness Attributes. CRC for Sustainable Tourism Pty Ltd. Australia. https://sustain.pata.org/wp-content/uploads/2014/12/Crouch_modelDestnComp-v2.pdf

FCG Finnish Consulting Group (2022). Sodankylän matkailun Master Plan. Sodankylän matkailun Master Plan (sodankyla.fi)

FCG Suunnittelu ja tekniikka Oy (2020). Sakatin monimetalliesiintymän kaivoshanke. Ympäristövaikutusten arviointiselostus.

Jyväskylän yliopisto 2024. LIPAS-tietokanta WFS [paikkatietorajapinta]. http://lipas.cc.jyu.fi/geoserver/lipas/ows

Kantola A., Jokinen M., Suopajärvi L. (2019). Kaivostoiminnan koetut vaikutukset Kittilässä. Lapin yliopisto. Kaivostoiminnan koetut vaikutukset Kittilässä_ Busk projektin projektiraportti 2019.pdf (ulapland.fi)

Metsähallitus. (2024). Luontoon.fi uutiset, Käyntimäärät: kansallispuistojen suosio retkeilykohteena jatkuu vankkana. 26.1.2024. https://www.luontoon.fi/-/kayntimaarat-kansallispuistojen-suosio-retkeilykohteena-jatkuu-vankkana

Ramboll. (2020). Liite 24. Sakatin monimetalliesiintymän kaivoshankkeen 110 KV liityntävoimajohdon ympäristöselvitys. https://www.ymparisto.fi/sites/default/files/documents/LAPPI_Liite_24_Sakatti_110kV_liityntavoimajohdon_ymparistoselvitys.pdf

Ramboll. (2020a). Liite 7. Maisema- ja kulttuuriympäristöselvitys. https://www.ymparisto.fi/fi/osallistu-ja-vaikuta/ymparistovaikutusten-arviointi/sakatin-monimetalliesiintyman-kaivoshanke-sodankyla

Ramboll. (2024) Maisema- ja kulttuuriympäristövaikutusten arviointi, päivitysraportti

Ramboll. (2021). Kolmisopen esiintymän hyödyntäminen ja kaivospiirin laajennus. Ympäristövaikusten arviointiselostus. Terrafame Oy Kolmisopen louhinnan YVA-selostus (ymparisto.fi)

Retkikartta.fi. (2024). Metsähallitus. https://www.retkikartta.fi/

Satokangas P. (2021). Matkailun välittömät tulo- ja työllisyysvaikutukset Sodankylässä vuonna 2019. Lapin ammattikorkeakoulu, julkaisematon selvitysraportti.

Sodankylän kunta. (2024a). Hankkeet. Sodankylän lähireittien kehittäminen. https://www.sodankyla.fi/projektit-ja-hankkeet/sodankylan-lahireittien-kehittaminen/

Sodankylän kunta. (2024b). Hankkeet. Ympärivuotista nostetta Pyhä-Luostolle reitistöjä kehittämällä -suunnitteluhanke. https://www.sodankyla.fi/projektit-ja-hankkeet/ymparivuotista-nostetta-pyha-luostolle-reitistoja-kehittamalla-suunnitteluhanke/

Sodankylän kunta. (2023). Hankkeet. Tiedekeskus Auroran esiselvityshanke. https://www.sodankyla.fi/projektit-ja-hankkeet/tiedekeskus-auroran-esiselvityshanke/

Terrafame Oy. (2024). Historia. https://www.terrafame.fi/yritys/historia.html

Tilastokeskus, majoitustilasto. (2024). Majoitustilasto. https://visitfinland.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/VisitFinland

Tilastokeskus. (2024a). Majoitustilasto. PxWeb - Valitse taulukko (stat.fi)

Tilastokeskus. (2024b). Majoitustilasto (erillisajo). Rekisteröidyt yöpymiset matkan tarkoituksen mukaan Sodankylässä, Sotkamossa ja Kittilässä vuosina 1998–2023.

Visitory. (2024). Sodankylä Majoitustilastot ja Matkailutilastot. Sodankylän kunta.

Visit Sodankylä (2024). Tekemistä, Kalastus. https://www.visitsodankyla.fi/aktiviteetit/kalastus/

Visit Sodankylä. Etusivu, Tervetuloa Sodankylään. https://www.visitsodankyla.fi/

YLE. (2015). Yle verkkouutinen, Jätepato uhkaa murtua Kittilän kultakaivoksella. https://yle.fi/a/3-8414897